

Fristående skolor

Sammanfattning

Utskottet behandlar i detta betänkande 61 motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2002.

Motionsyrkandena avser frågor om bl.a. etablering av fristående skolor, avgift för Skolverkets prövning, hänsyn till kommunens s.k. skolpliktskostnader vid bestämmande av bidrag till fristående skolor, vinst i fristående skolor, bidrag för elever i behov av särskilt stöd, undervisningen i konfessionella skolor, uppföljning och utvärdering av fristående skolor, riksrekrytering till gymnasieskolan, rätten att välja skola, etableringsfrihet inom förskoleverksamheten och fristående skolor för vuxenutbildning.

Utskottet föreslår med anledning av motionsyrkanden att riksdagen skall göra uttalanden till regeringen på fyra punkter. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till ändrade lagregler vad avser

- Skolverkets prövning av en fristående skolas rätt till kommunala bidrag,
- införande av avgift för Skolverkets prövning av ansökningar från fristående skolor,
- hänsyn vid bestämmande av bidrag till fristående skolor till kommunens ansvar för att bereda utbildning åt samtliga barn och ungdomar i kommunen samt
- kommunal uppföljning och utvärdering av fristående skolor.

På dessa fyra punkter finns gemensamma reservationer från Moderata samlingspartiet, Folkpartiet liberalerna, Kristdemokraterna, Centerpartiet och Miljöpartiet de gröna.

Övriga motionsyrkanden avstyrks av utskottet huvudsakligen med hänvisning till utredningsförslag som bereds inom Regeringskansliet. Även dessa ställningstaganden av utskottet har föranlett reservationer på flera punkter.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	4
Redogörelse för ärendet.....	7
Utskottets överväganden.....	8
Inledning.....	8
Etablering av fristående skolor.....	9
Avgift för Skolverkets prövning.....	12
Hänsyn till kommunens skolpliktskostnader.....	13
Vinst i fristående skolor.....	14
Bidrag för elever i behov av särskilt stöd.....	15
Kompensation för mervärdesskatt.....	16
Införande av individuella program.....	17
Undervisningen i konfessionella skolor.....	18
Viss övrig undervisning.....	20
Lärare i fristående skolor.....	21
Uppföljning och utvärdering av fristående skolor.....	22
Insyn i fristående skolor.....	24
Riksrekrytering till gymnasieskolan m.m.....	25
Rätten att välja skola m.m.....	27
Etableringsfrihet inom förskoleverksamheten.....	29
Fristående skolor för vuxenutbildning.....	31
Rätten till skolskjuts för elev i fristående skola.....	32
Inackorderingstillägg till elev i fristående skola.....	33
Reservationer.....	35
1. Villkoren för fristående skolor, punkt 1 (m, fp).....	35
2. Förklaring om rätt till bidrag för fristående skola, punkt 2 (m, fp, kd, c, mp).....	35
3. Avgift för Skolverkets prövning, punkt 4 (m, fp, kd, c, mp).....	36
4. Hänsyn till kommunens skolpliktskostnader, punkt 5 (m, fp, kd, c, mp).....	37
5. Vinst i fristående skolor, punkt 6 (m).....	37
6. Bidrag för elever i behov av särskilt stöd, punkt 7 (m, fp, kd, c).....	38
7. Kompensation för mervärdesskatt, punkt 8 (m).....	38
8. Införande av individuella program, punkt 9 (kd, c).....	39
9. Undervisningen i konfessionella skolor, punkt 10, motiveringen (m, fp, kd, c, mp).....	39
10. Lärare i fristående skolor, punkt 12 (m).....	40
11. Uppföljning och utvärdering av fristående skolor, punkt 13 (m, fp, kd, c, mp).....	40
12. Riksrekrytering till gymnasieskolan m.m., punkt 15 (m, fp, kd).....	41
13. Rätten att välja skola, punkt 16 (m, fp, kd).....	42
14. Rätten att välja skola, punkt 16 (v).....	42
15. Införandet av en nationell skolpeng, punkt 17 (m).....	43
16. Etableringsfrihet inom förskoleverksamheten, punkt 18 (m, fp, kd, c).....	43
17. Fristående skolor för vuxenutbildning, punkt 19 (m, fp, kd, c).....	44

18. Rätten till skolskjuts för elev i fristående skola, punkt 20 (m, fp, kd, c).....	45
19. Inackorderingstillägg till elev i fristående skola, punkt 21 (kd).....	45
Särskilda yttranden.....	47
1. Vinst i fristående skolor, punkt 6 (fp).....	47
2. Kompensation för mervärdesskatt, punkt 8 (fp, kd).....	47
3. Införande av individuella program, punkt 9 (m, fp).....	47
4. Undervisningen i konfessionella skolor, punkt 10 (m, fp, kd, c, mp).....	48
5. Undervisningen i konfessionella skolor, punkt 10 (kd).....	48
6. Viss övrig undervisning, punkt 11 (m, fp, kd, c).....	48
7. Införandet av en nationell skolpeng, punkt 17 (fp).....	48
8. Etableringsfrihet inom förskoleverksamheten, punkt 18 (mp).....	49
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	50
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2002.....	50

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Villkoren för fristående skolor

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Ub205 yrkandena 3 och 4, 2002/03:Ub229 yrkande 18 och 2002/03:Ub244 yrkande 35.

Reservation 1 (m, fp)

2. Förklaring om rätt till bidrag för fristående skola

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anfört. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Ub310 yrkande 1 och bifaller delvis motionerna 2002/03:Sf336 yrkande 23 och 2002/03:Ub526.

Reservation 2 (m, fp, kd, c, mp)

3. Betygssättningen i fristående skola som kriterium för godkännande

Riksdagen avslår motion 2002/03:Ub310 yrkande 5.

4. Avgift för Skolverkets prövning

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anfört. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Ub310 yrkande 2.

Reservation 3 (m, fp, kd, c, mp)

5. Hänsyn till kommunens skolpliktskostnader

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anfört. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Ub310 yrkande 3.

Reservation 4 (m, fp, kd, c, mp)

6. Vinst i fristående skolor

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Ub205 yrkandena 1 och 2 och 2002/03:Ub310 yrkande 8.

Reservation 5 (m)

7. Bidrag för elever i behov av särskilt stöd

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Ub208 yrkande 3 och 2002/03:Ub429 yrkande 11.

Reservation 6 (m, fp, kd, c)

8. Kompensation för mervärdesskatt

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Sk365, 2002/03:Ub208 yrkande 5 och 2002/03:Ub279.

Reservation 7 (m)

9. Införande av individuella program

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Ub416 yrkande 3 och 2002/03:Ub429 yrkande 12.

Reservation 8 (kd, c)

10. Undervisningen i konfessionella skolor

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:L318 yrkande 16, 2002/03:Sf226 yrkande 10, 2002/03:Ub253 och 2002/03:Ub310 yrkande 9.

Reservation 9 (m, fp, kd, c, mp) – motiv.

11. Viss övrig undervisning

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Ub208 yrkande 1 och 2002/03:Ub325 yrkande 7.

12. Lärare i fristående skolor

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Ub208 yrkande 2 och 2002/03:Ub429 yrkande 13.

Reservation 10 (m)

13. Uppföljning och utvärdering av fristående skolor

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anfört. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Ub310 yrkande 4 och avslår motion 2002/03:Ub416 yrkande 2.

Reservation 11 (m, fp, kd, c, mp)

14. Insyn i fristående skolor

Riksdagen avslår motion 2002/03:Ub310 yrkande 7.

15. Riksrekrytering till gymnasieskolan m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Ub244 yrkande 36, 2002/03:Ub277 yrkande 2, 2002/03:Ub444 yrkande 22 och 2002/03:Ub511.

Reservation 12 (m, fp, kd)

16. Rätten att välja skola

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Sf226 yrkande 23, 2002/03:Sf332 yrkande 12, 2002/03:Ub206 yrkandena 4, 5 och 7, 2002/03:Ub277 yrkande 1, 2002/03:Ub310 yrkande 6, 2002/03:Ub410 yrkande 7 och 2002/03:Ub444 yrkande 21.

Reservation 13 (m, fp, kd)

Reservation 14 (v)

17. Införandet av en nationell skolpeng

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Ub206 yrkandena 1–3 och 6, 2002/03:Ub208 yrkande 4, 2002/03:Ub211 yrkande 5 och 2002/03:N305 yrkande 10.

Reservation 15 (m)

18. Etableringsfrihet inom förskoleverksamheten

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Sf376 yrkande 4, 2002/03:So250 yrkande 14, 2002/03:Ub261, 2002/03:Ub415 yrkande 6 och 2002/03:A241 yrkande 18.

Reservation 16 (m, fp, kd, c)

19. Fristående skolor för vuxenutbildning

Riksdagen avslår motion 2002/03:Ub416 yrkande 4.

Reservation 17 (m, fp, kd, c)

20. Rätten till skolskjuts för elev i fristående skola

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Ub271, 2002/03:Ub416 yrkande 1 och 2002/03:Ub417 yrkande 18.

Reservation 18 (m, fp, kd, c)

21. Inackorderingstillägg till elev i fristående skola

Riksdagen avslår motion 2002/03:Ub374.

Reservation 19 (kd)

Stockholm den 15 maj 2003

På utbildningsutskottets vägnar

Jan Björkman

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Jan Björkman (s), Ulf Nilsson (fp), Inger Lundberg (s), Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Majléne Westerlund Panke (s), Agneta Lundberg (s), Inger Davidson (kd), Nils-Erik Söderqvist (s), Per Bill (m), Louise Malmström (s), Ana Maria Narti (fp), Anna Ibrisagic (m), Mikael Damberg (s), Mikaela Valtersson (mp), Christer Adelsbo (s), Lennart Gustavsson (v) och Håkan Larsson (c).

Redogörelse för ärendet

Under den allmänna motionstiden 2002 väcktes ett stort antal motioner med yrkanden rörande fristående skolor och rätten att välja skola. Dessa behandlas i detta betänkande.

Motionsyrkandena avser frågor om bl.a. etablering av fristående skolor, avgift för Skolverkets prövning, hänsyn till kommunens s.k. skolpliktskostnader vid bestämmande av bidrag till fristående skolor, vinst i fristående skolor, bidrag för elever i behov av särskilt stöd, undervisningen i konfessionella skolor, uppföljning och utvärdering av fristående skolor, riksrekrytering till gymnasieskolan, rätten att välja skola, etableringsfrihet inom förskoleverksamheten och fristående skolor för vuxenutbildning.

Förslagen i motionerna, sammanlagt 61 yrkanden, återges i *bilaga*.

Utskottets överväganden

Inledning

Våren 2002 beslutade riksdagen med anledning av propositionen *Fristående skolor* jämte motioner att anta vissa ändringar i skollagens bestämmelser om fristående skolor, medan andra förslag till lagändringar i propositionen avslogs (prop. 2001/02:35, bet. UbU7, rskr. 184).

Riksdagen *antog* regeringens förslag till nya bidragsregler för fristående särskolor och fristående gymnasieskolor. Vidare antogs regler om att utbildningen vid fristående särskolor, gymnasieskolor och gymnasiesärskolor skall vara avgiftsfri för eleverna, i likhet med vad som gäller för skolor inom det offentliga skolväsendet och för fristående grundskolor. Avgifter skall inte heller få tas ut i samband med ansökan till fristående skola. Riksdagen antog också lagregler om krav på behöriga lärare i fristående skolor som överensstämmer med de krav som finns för offentliga skolor. Likaså beslutades regler om att huvudmannen för en fristående skola skall ha förutsättningar att bedriva verksamheten. Regeringen bemyndigades i skollagen att meddela föreskrifter om skyldighet för fristående skolor att lämna en ekonomisk redovisning över sin verksamhet.

Däremot *avslog* riksdagen regeringens förslag om vissa tillägg i de lagregler som gäller Skolverkets prövning av om en fristående skola skall ha rätt till kommunala bidrag. Gällande regler om att skolan inte skall förklaras berättigad till bidrag om utbildningen skulle innebära påtagliga negativa följder för den kommunala skolverksamheten ansågs vara tillräckliga. Regeringens förslag om införande av avgift för Skolverkets prövning avslogs. Vidare avslog riksdagen föreslagna lagregler om rätt för en kommun att vid beräkningen av bidrag till fristående skolor ta hänsyn till kommunens ansvar för att bereda utbildning åt samtliga barn och ungdomar i kommunen. En föreslagen skärpning av lagreglerna om kommunal uppföljning och utvärdering av fristående skolor avslogs också.

De antagna ändringarna i skollagen (1985:1100, ändr. 2002:159) trädde i kraft den 1 juli 2002. Bestämmelserna i fråga om beräkning av bidrag och om avgifter tillämpades första gången för kalenderåret 2003.

Utskottet behandlar i det följande motionsyrkanden från allmänna motionstiden hösten 2002, vilka till stor del tar upp de lagstiftningsfrågor som riksdagen beslutade om våren 2002.

Etablering av fristående skolor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör med anledning av ett motionsyrkande göra ett tillkännagivande till regeringen om tydligare lagregler för Skolverkets prövning av ansökan från fristående skola om att bli berättigad till kommunala bidrag. Med hänvisning till pågående arbete med att införa systematisk uppföljning och redovisning av kvaliteten i skolväsendet avstyrks motionsyrkanden som rör likvärdiga villkor för fristående och kommunala skolor och om betygssättningen i fristående skolor.

Jämför reservationerna 1 (m, fp) och 2 (m, fp, kd, c, mp).

Motioner och utskottets ställningstaganden

Folkpartiet framhåller i motion 2002/03:Ub229 om grundskolan betydelsen av att skapa **likvärdiga villkor för fristående och kommunala skolor** (yrkande 18). I Folkpartiets motion 2002/03:Ub244 begärs att etablering av fristående gymnasieskolor skall underlättas (yrkande 35). I båda motionerna understryks att en lag för fristående skolor måste utformas så att kommunalt godtycke inte tillåts vara avgörande för om en fristående skola skall godkännas, och reglerna för ekonomisk ersättning måste bli så tydliga att skilda tolkningar i kommunerna inte är möjliga.

Enligt motion 2002/03:Ub205 (m) bör endast utbildningens kvalitet spela roll vid bedömningen av skolor (yrkande 4). Motionären hävdar att det inte har något som helst egenvärde om skolans huvudman är kommun eller enskild. Inget barn skall tvingas gå i en sämre skola för att kommunala skolor skall skyddas från konkurrens (yrkande 3).

U t s k o t t e t anser att riksdagen bör avslå motionsyrkandena.

I skollagen (1985:1100) regleras i 9 kap. villkoren för att fristående skolor skall godkännas för skolpliktens fullgörande och för att de skall ha rätt till bidrag från elevernas hemkommuner. Beslut i dessa ärenden fattas av Statens skolverk.

En genomgående strävan under senare tid när det gäller regelförändringar för fristående skolor har varit att i görligaste mån anpassa reglerna till dem som gäller för kommunala skolor. Utifrån det övergripande synsättet om likvärdiga ekonomiska villkor oavsett huvudman beslutade riksdagen våren 2002 att bidraget till en fristående gymnasieskola i första hand skall svara mot den kostnad som elevens hemkommun har för motsvarande nationella program. Den bakomliggande tanken är att resursen för eleven och därmed kommunens kostnad inte skall påverkas av om en elev går i en kommunal eller en fristående gymnasieskola. För de fristående grundskolorna har principen att fristående skolor får bidrag efter samma grunder som kommunala

skolor funnits sedan den 1 juli 1997. Regler som överensstämmer med de kommunala skolornas har nyligen införts för fristående skolor i fråga om krav på behöriga lärare och om avgiftsfri utbildning.

Skollagskommittén har i sitt betänkande *Skollag för kvalitet och likvärdighet* (SOU 2002:121) utformat skollagen så att samma bestämmelser så långt möjligt skall gälla både för offentliga och enskilda (fristående) skolor, framför allt i syfte att öka utbildningens likvärdighet och elevernas rättssäkerhet (s. 99).

Kommittén föreslår att det i skollagen införs en allmän föreskrift om att varje skolhuvudman och skolenhet, offentlig såväl som enskild, systematiskt skall följa upp och utvärdera sin verksamhet och på basis härav årligen upprätta skriftliga kvalitetsredovisningar (3 kap. 1 § första och andra styckena förslaget till skollag).

I skriften *Alla skolor ska vara bra skolor – regeringens kvalitetsprogram för skolan* anges att kvalitetssäkringen behöver stärkas på kommun- och skolnivå. Kvalitetsredovisningen behöver bli tydligare och ges högre status. Den skall vara det centrala dokumentet för att utvärdera och rapportera skolans resultat. Den skall på ett lättillgängligt och jämförbart sätt visa hur skolan lyckas med att nå de nationella målen och vilka åtgärder som behöver vidtas för att man skall komma till rätta med eventuella brister. Skolans hela uppdrag som det beskrivs i läroplan och kursplaner skall ingå i redovisningen. Skolverket kommer att få rätt att utfärda föreskrifter om kvalitetsredovisning och enhetliga resultatmått i syfte att underlätta jämförelser av kvaliteten.

Enligt Skolverkets nya instruktion (2002:1160) skall verket genom utbildningsinspektion granska kvaliteten i skolväsendet. I regleringsbrev för verket för budgetåret 2003 föreskrivs att varje kommun skall omfattas av inspektion vart sjätte år.

Vänsterpartiet begär i motion 2002/03:Ub310 ett förslag till ändring av skollagen i fråga om avslag på ansökan om etablering av fristående skolor (yrkande 1). Enligt motionärerna skall Skolverkets prövning av fristående skolas ansökan om **förklaring om rätt till bidrag** ske utifrån en helhetsbedömning. Om en sådan bedömning visar att ett bifall skulle få påtagliga negativa följder för elever och skolväsendet i kommunen skall ansökan alltid avslås, även om kommunen i sitt yttrande till verket tillstyrkt ansökan. En motsvarande begäran framställs i Vänsterpartiets motion 2002/03:Sf336 yrkande 23. I motionen framhålls att explosionen av privata, s.k. fristående skolor måste stoppas. Motionärerna vänder sig emot den nuvarande utvecklingen där skolor tvingas profilera sig för att i konkurrens med andra skolor locka till sig elever.

I motion 2002/03:Ub526 (s) påpekas att kommunerna har ansvaret för att garantera alla barn en bra utbildning. De har att finansiera och organisera skolan så att detta mål kan nås. Det är därför enligt motionären rimligt att kommunernas inflytande över etableringen av skolverksamhet i kommunerna ökar.

U t s k o t t e t konstaterar att motionärernas förslag i huvudsak stämmer överens med det förslag till lagändring som regeringen lade fram för riksdagen i propositionen *Fristående skolor* (prop. 2001/02:35). I propositionen föreslog regeringen att Skolverket inte skall förklara en fristående skola berättigad till bidrag, om skolans verksamhet vid en helhetsbedömning, varvid bl.a. skolans storlek och geografiska läge skall beaktas och – för vissa skolformer – utbildningens innehåll, skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller – för vissa skolformer – i närliggande kommuner. Riksdagen avsåg detta förslag med knapp majoritet under våren 2002, dvs. under föregående mandatperiod.

Frågan om en lagändring har ånyo aktualiserats genom de redovisade motionsyrkandena. Utskottet gör nu följande bedömning.

En väsentlig skillnad mellan kommunalt och enskilt huvudmannaskap för skolan är att kommunen alltid har det yttersta ansvaret för att erbjuda alla barn och ungdomar i kommunen en god och likvärdig utbildning. Enligt utskottets mening måste det därför finnas en sådan balans mellan offentliga och fristående skolor i en kommun att kommunen ges faktiska möjligheter att ta sitt övergripande ansvar. Eleverna å sin sida måste ha reella möjligheter att välja en kommunal skola. I sammanhanget vill utskottet också erinra om att kommunen har ett uppdrag att erbjuda ett allsidigt urval av gymnasieutbildning, vilket självklart påverkas av etableringarna av fristående skolor i kommunen eller på närliggande orter. Det är angeläget att Skolverket vid sin bedömning har ett bra och fullständigt beslutsunderlag.

Utskottet ställer sig bakom motionärernas krav på att förtydliga skollagens bestämmelser i fråga om vilka kriterier som skall beaktas vid Skolverkets prövning av huruvida en fristående skola skall förklaras berättigad till bidrag. Lagtexten bör överensstämma med den som lades fram i propositionen *Fristående skolor*. Vid en helhetsbedömning skall således beaktas faktorer som skolans storlek och geografiska läge och för vissa skolformer utbildningens innehåll.

Riksdagen bör med bifall till motion 2002/03:Ub310 yrkande 1 och med delvis bifall till motionerna 2002/03:Sf336 yrkande 23 och 2002/03:Ub526 tillkännage för regeringen som sin mening vad utskottet här har framfört.

Enligt Vänsterpartiet i motion 2002/03:Ub310 yrkande 5 bör det vara ett naturligt kriterium för godkännande av en fristående skola, där betygssättning är aktuell, att huvudmannen redovisar hur man avser att arbeta för att säkerställa betygets likvärdighet. Regeringen bör lägga fram förslag till ändring av skollagen i fråga om **betygssättningen i fristående skola** i enlighet med yrkandet.

U t s k o t t e t föreslår avslag på motionsyrkandet.

Enligt 1 a kap. 7 § förordningen (1996:1206) om fristående skolor – i dess lydelse fr.o.m. den 1 januari 2001 – är en fristående skola som har fått medgivande av Skolverket att anordna prövning och utfärda betyg skyldig att

tillämpa bestämmelserna i 7 kap. grundskoleförordningen (1994:1194) respektive 7 kap. särskoleförordningen (1995:206) om betyg m.m. Samma regler skall således tillämpas för fristående och offentliga skolor.

Utskottet utgår från att frågor som rör betygens likvärdighet över landet och mellan skilda skolor, såväl kommunala som fristående, kommer att uppmärksammas vid Skolverkets utbildningsinspektion. Genom utbildningsinspektion skall verket granska kvaliteten i skolväsendet.

Avgift för Skolverkets prövning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör med anledning av ett motionsyrkande göra ett tillkännagivande till regeringen om att det i skollagen bör införas en bestämmelse angående avgift för Skolverkets prövning av ansökningar från fristående skola.

Jämför reservation 3 (m, fp, kd, c, mp).

Motion

Vänsterpartiet påpekar i motion 2002/03:Ub310 yrkande 2 att ett stort antal fristående skolor inte kommer i gång med sin verksamhet som planerat, vilket tyder på bristfällig eller orealistisk planering från de blivande huvudmännen. Det bör därför införas en särskild avgift för Skolverkets prövning av ansökningar, i syfte att bidra till finansieringen av statens merkostnader för prövningen och för att begränsa mängden mindre seriösa ansökningar. Motionärerna vill att regeringen återkommer med förslag till en sådan bestämmelse i skollagen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet erinrar om att riksdagen under föregående mandatperiod avslagit regeringens förslag i propositionen *Fristående skolor* om införande av avgift för Skolverkets prövning av ansökningar om godkännande av fristående skolor eller om förklaring om rätt till bidrag till sådana skolor (prop. 2001/02:35, bet. UbU7, rskr. 184).

I likhet med motionärerna noterar utskottet att det förekommer att fristående skolor som godkänts eller förklarats bidragsberättigade av Skolverket inte startar sin verksamhet enligt planerna. Utskottet anser att motionärerna framfört vägande skäl för införande av en särskild avgift för prövning hos Skolverket av ansökningar från fristående skolor. En särskild avgift bör därför införas. Avgiften skall dock inte få överstiga myndighetens självkostnader för prövningen.

Riksdagen bör således med bifall till motionsyrkandet tillkänna för regeringen sin mening att i skollagen bör införas en ny bestämmelse med bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om en sådan avgift för Skolverkets prövning.

Hänsyn till kommunens skolpliktskostnader

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör med anledning av ett motionsyrkande göra ett tillkännagivande till regeringen om att hänsyn skall tas till kommunens s.k. skolpliktskostnader respektive motsvarande kostnader på gymnasienivå vid bestämmande av bidrag till fristående skolor. Jämför reservation 4 (m, fp, kd, c, mp).

Motion

Enligt Vänsterpartiet i motion 2002/03:Ub310 yrkande 3 måste en kommun i alla lägen kunna erbjuda elever plats i sina skolor, till skillnad från en fristående skola som kan optimera sin skolorganisation. Kommunen skall ha en beredskap och en överkapacitet som medför högre kostnader per elev. Dessa s.k. skolpliktskostnader skall därför inte inkluderas i grunderna för bidraget per elev i fristående skolor. Riksdagen bör enligt motionärerna hos regeringen begära förslag till sådan ändring i skollagen.

Utskottets ställningstagande

Inledningsvis har nämnts att riksdagen våren 2002, dvs. under föregående mandatperiod, avslag regeringens förslag om att i skollagen skulle införas regler om rätt för en kommun att vid beräkningen av bidrag till fristående skolor ta hänsyn till kommunens ansvar för att bereda utbildning åt samtliga barn och ungdomar i kommunen.

Utskottet vill nu med anledning av motionsyrkandet anföra följande.

Som utskottet framhållit i det föregående har kommunen det yttersta ansvaret för att vid varje tillfälle erbjuda alla barn och ungdomar i kommunen en god utbildning. Ett sådant ansvar kan inte läggas på enskilda skolhuvudmän. En kommun måste därför alltid ha ett visst utrymme reserverat för elevökningar i samband med skolstarten för nybörjare, men även för andra elever som flyttar till kommunen. En kommun måste också kunna erbjuda plats i sina skolor när en fristående skola inte kan starta sin verksamhet som planerat eller när en fristående skola upphör. Den beredskap och överkapacitet som en kommun därmed har kan medföra högre kostnader per elev. Som motionärerna påpekat kan kommunen inte, till skillnad från fristående skolor, optimera sin skolorganisation för att begränsa kostnaderna. Aktuella undersökningar bekräftar tidigare uppgifter om att de fristående skolorna är kostnadsdrivande för kommunerna.

Likaså är en kommun skyldig att erbjuda utbildning på gymnasieskolans nationella program för samtliga ungdomar i kommunen som är berättigade till sådan utbildning. Kommunen kan inte på samma sätt som en fristående gymnasieskola optimera sin skolorganisation genom att endast anordna ett fåtal program och ta in det antal elever som ger helt fyllda undervisningsgrupper. De kostnader kommunen har med anledning av detta ansvar för att

bereda gymnasieutbildning hänför sig dels till merkostnader för utbildningen på de olika programmen, dels till kostnader för central administration och förvaltning.

Utskottet delar uppfattningen i motionen att nämnda s.k. skolpliktskostnader och motsvarande kostnader på gymnasienivå inte skall inkluderas i grunderna för det kommunala bidraget per elev i fristående grundskolor och särskolor respektive fristående gymnasieskolor.

Riksdagen bör enligt utskottets mening med bifall till motionsyrkandet tillkännage för regeringen som sin mening vad utskottet här framfört om ändringar i bidragsreglerna för fristående skolor.

Vinst i fristående skolor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om vinst i fristående skolor med hänvisning till pågående utredning om icke vinstutdelande aktiebolag.

Jämför reservation 5 (m). Jämför särskilt yttrande 1 (fp).

Motioner

Vänsterpartiet betonar i motion 2002/03:Ub310 yrkande 8 att fristående skolor utan annat märkbart syfte än det ekonomiska vinstintresset inte hör hemma inom det svenska utbildningsväsendet. I de fall en skola går med vinst bör denna återinvesteras i verksamheten och på det sättet komma eleverna till godo. Enligt motionen bör riksdagen hos regeringen begära förslag till en ny bestämmelse i skollagen som innebär att det överskott som uppstår i fristående skolor och förskolor skall gå tillbaka till verksamheten och inte betalas ut som vinst till huvudmannen.

Enligt motion 2002/03:Ub205 (m) kommer inte ett enda barn att gå ut skolan med bättre kunskaper genom att fristående skolor förbjuds att göra vinst (yrkande 1). Motionären anser att varje fristående skola självständigt skall kunna besluta om vad ett eventuellt överskott skall användas till (yrkande 2).

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår avslag på motionsyrkandena med hänvisning till att frågan om vinstutdelning i skolverksamhet utreds.

Enligt regeringsbeslut i februari 2002 har en särskild utredare tillkallats med uppdrag att utreda frågor om ett nytt slag av aktiebolag för icke vinstutdelande verksamhet (Ju 2002:06). Kännetecknande för ett sådant bolag skall vara att det har ett annat syfte än att ge aktieägarna vinst, och att det finns särskilda begränsningar när det gäller bolagets rätt att dela ut vinst till ägare och andra. Dessa begränsningar skall innebära antingen ett fullständigt förbud mot vinstutdelning eller att aktieägarna har rätt till endast en på visst sätt

begränsad avkastning på satsat kapital. Upparbetade överskott skall användas för att utveckla den verksamhet som bolaget bedriver. Enligt direktiven (dir. 2002:30) skall utgångspunkten för arbetet vara att åstadkomma en bolagsform som är ägnad för verksamhet inom barnomsorg, skola, sjukvård och äldreomsorg. Uppdraget skall redovisas senast den 15 september 2003 (tilläggsdir. 2002:145).

Resultatet av utredningens arbete bör enligt utskottets mening avvaktas.

Bidrag för elever i behov av särskilt stöd

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden som rör mottagande i fristående skola av elever i behov av särskilt stöd. Utskottet hänvisar bl.a. till förslag som lagts fram av Skollagskommittén (SOU 2002:121) och som bereds inom Regeringskansliet.

Jämför reservation 6 (m, fp, kd, c).

Motioner

Enligt Centerpartiets motion 2002/03:Ub429 yrkande 11 bör fristående skolor ges möjlighet att ta emot elever i behov av särskilt stöd på samma villkor som en kommunal skola. Motionärerna vill ha regler eller riktlinjer för bedömning av vilken typ av stödbehov som skall tilldelas särskilda resurser. Därigenom underlättas prövningen av frågan om ersättning till fristående skola för elever i behov av särskilt stöd.

I motion 2002/03:Ub208 (m) yrkande 3 lyfts fram att tillgången till fristående skolor är bra för barn med särskilda behov. Föräldrar som anser att deras barn inte får det stöd de behöver i den kommunala skolan söker sig enligt motionären ofta till fristående skolor. Fristående skolor skulle i än högre grad bli ett alternativ för barn med särskilda behov om man accepterade fristående skolor för dyslektiker och för barn med funktionshinder samt ett skolpengssystem som gör det möjligt för sådana skolor att starta.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att riksdagen bör avslå motionsyrkandena.

Enligt 9 kap. 2, 8 och 8 b §§ skollagen skall en godkänd eller bidragsberättigad fristående skola stå öppen för alla barn respektive ungdomar som enligt skollagen har rätt till utbildning inom motsvarande skolform i det offentliga skolväsendet. Likaså skall en godkänd fristående förskoleklass stå öppen för alla barn som har rätt till utbildning inom förskoleklassen (2 b kap. 7 § skollagen). Undantag får endast göras för sådana barn respektive ungdomar vilkas mottagande skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för skolan.

Möjligheten för en fristående skola att neka att ta emot en elev under vissa förutsättningar motsvarar vad som, enligt 4 kap. 6 § skollagen, gäller vid placeringen av elever vid en kommuns olika skolenheter. En skola kan när det gäller barn med särskilda behov ha svårt att ta emot barnet som elev. För att skolan skall få neka en elev tillträde måste dock svårigheten vara betydande. Det kan vara fråga om att skollokaler måste förändras eller att det behövs extra personal för eleven. Om kommunen är beredd att betala för det särskilda stödet, kan den fristående skolan inte åberopa ekonomiska svårigheter som skäl för att vägra att ta emot en elev.

Principen om öppenhet gäller för både fristående och offentliga skolor. Överensstämmande regler gäller också i fråga om mottagande av elever i behov av särskilt stöd. Utskottet förutsätter att detta innebär att skolorna får en lika behandling oavsett huvudman även när det gäller resursfördelningen för elever i behov av särskilt stöd.

Skollagskommittén föreslår i sitt betänkande *Skollag för kvalitet och likvärdighet* (SOU 2002:121, s. 229) nya bestämmelser som innebär att en enskild skola (nuvarande fristående skola) skall kunna specialisera sin verksamhet till elever i behov av särskilt stöd eller, enligt föreskrifter som meddelats av regeringen, till en särskild elevgrupp som kräver en särskilt anpassad utbildning eller organisation. Som exempel nämner kommittén klasser för elever med dyslexi, autism eller hörselnedsättning.

I betänkandet konstaterar kommittén (s. 336) att uppfattningen skiftar om vad som krävs för att en elev skall anses vara i behov av särskilt stöd. Att i lagtext närmare definiera vilka förutsättningar som skall föreligga för rätt till stöd är knappast möjligt. Kommittén anser mot denna bakgrund att en regel om särskilt stöd med nödvändighet måste bli allmänt hållen och knytas till en skyldighet för skolan att utreda elevens stödbehov. Om utredningen visar att eleven behöver särskilt stöd för att kunna nå målen har eleven rätt till sådant stöd.

Skollagskommitténs betänkande remissbehandlas för närvarande. Utskottet anser att beredningen inom Regeringskansliet av förslagen bör inväntas.

Kompensation för mervärdesskatt

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om ersättning till fristående skolor för kostnader för mervärdesskatt. Utskottet hänvisar till gällande bestämmelser.

Jämför reservation 7 (m). Jämför särskilt yttrande 2 (fp, kd).

Motioner

I tre motioner, nämligen motionerna 2002/03:Ub279 (m), 2002/03:Ub208 (m) yrkande 5 och 2002/03:Sk365 (m), efterfrågas likvärdiga förutsättningar för kommunala och fristående skolor när det gäller kompensation för mer-

värdesskatt. Enligt motionerna får en organisation som har mervärdesskattepliktig omsättning dra av mervärdesskatt (moms) på inköp av varor och tjänster. Verksamheter som är momsbefriade, t.ex. tjänsteproduktion i skolverksamhet, saknar denna möjlighet. Det innebär att den moms som betalas vid t.ex. inköp av material inte kan dras av mot utgående moms. Särskilt drabbade är fristående praktiska gymnasieskolor som har investeringstung verksamhet. Däremot ges kommunala skolor ersättning för dylika moms-kostnader. Motionärerna påpekar att fristående skolor inte skall missgynnas i förhållande till kommunala skolor.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att riksdagen bör avslå motionsyrkandena med hänvisning till följande bestämmelser.

Enligt förordningen (1996:1206) om fristående skolor skall en kommun som lämnar bidrag för en elev i en fristående grundskola eller förskoleklass för skolan kunna redovisa hur stor andel av bidraget som är ersättning för kostnader för mervärdesskatt. Motsvarande bestämmelse när det gäller gymnasieskolan infördes i förordningen fr.o.m. den 1 juli 2002 (ändr. 2002:395) med tillämpning första gången i fråga om bidrag för kalenderåret 2003.

Införande av individuella program

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om att fristående gymnasieskolor skall ges rätt att anordna individuella program. Utskottet hänvisar till pågående beredning inom Regeringskansliet av utredningsförslag.

Jämför reservation 8 (kd, c). Jämför särskilt yttrande 3 (m, fp).

Motioner

Kristdemokraterna förordar i motion 2002/03:Ub416 yrkande 3 att fristående gymnasieskolor skall ges rätt att starta individuella program. I motionen fäster de uppmärksamheten på att många fristående skolor drivs med alternativa och nyskapande pedagogiska metoder. I vissa fall kan det göra skolorna väl lämpade att ta emot elever som av olika anledningar har svårt att klara de nationella gymnasieprogrammen.

Centerpartiet anser likaså, i motion 2002/03:Ub429 yrkande 12, att det skall vara möjligt att inrätta individuella program vid fristående gymnasieskolor. Det är enligt motionärerna angeläget att ta till vara den kunskap och det engagemang som finns även utanför det offentliga skolväsendet för att ge elever rätt stöd och stimulans för vidare studier.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår avslag på motionsyrkandena.

Förändringar av gymnasieskolans individuella program har föreslagits av Gymnasiekommittén 2000 i betänkandet *Åtta vägar till kunskap – en ny struktur för gymnasieskolan* (SOU 2002:120) och av arbetsgruppen för PRIV i promemorian *Ökade möjligheter för elever i gymnasieskolan att följa undervisningen på ett programriktat individuellt program* (U2003/532/G). Både betänkandet och promemorian är nu föremål för remissbehandling och kommer att beredas inom Regeringskansliet.

Enligt utskottets mening bör riksdagen – i avvaktan på resultatet av denna beredning – inte göra något uttalande om rätt för fristående gymnasieskolor att anordna individuella program.

Undervisningen i konfessionella skolor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om undervisningen i konfessionella fristående skolor. Utskottet hänvisar till gällande bestämmelser och uttalanden i förarbetena till dessa samt till planerade åtgärder från Skolverkets sida.

Jämför reservation 9 (m, fp, kd, c, mp) – motiveringen.

Jämför särskilda yttranden 4 (m, fp, kd, c, mp) och 5 (kd).

Motioner

Folkpartiet framhåller i motion 2002/03:Sf226 yrkande 10 att fristående skolor som inte bedriver undervisning i enlighet med läroplanens mål och värderingar bör få sina tillstånd indragna. I motionen anmärks att religiösa friskolor är något nytt och därmed ovant i Sverige. Det ställer krav på tydliga politiska ramar för vad som är tolerans och vad som inte är det. Enligt motionärerna är det utomordentligt viktigt att dessa skolor undervisar om samtliga världsreligioner och livsåskådningar. Undervisningen får inte vara färgad av konfessionella förbehåll. Det är också viktigt att skolorna ingående undervisar om medborgerliga och politiska fri- och rättigheter i Sverige. Motionärerna ser det som angeläget att Skolverket fortsätter sin granskning av fristående skolor som drivs på religiös grund.

I motion 2002/03:Ub310 yrkande 9 påpekar Vänsterpartiet att undervisningen i skolan enligt läroplanerna skall vara icke-konfessionell. Detta är en mycket viktig princip, särskilt i ett mångkulturellt samhälle. Grundläggande i en demokrati är att undervisningen inte skall ta ställning för en viss trosuppfattning, utan uppmuntra till eget kritiskt sökande efter kunskap och ge stöd i skapandet av en egen världsbild. Motionärerna ställer sig frågande till hur de fristående skolor som drivs på konfessionell grund uppfyller detta grundläggande krav. De föreslår att Skolverket får i uppdrag att göra en översyn av detta.

En översyn av de konfessionella fristående skolornas sex- och samlevnadsundervisning begärs av Miljöpartiet i motion 2002/03:L318 yrkande 16. Enligt motionärerna är det i dag oklart på vilket sätt denna undervisning påverkas av skolornas konfessionella inriktning. Frågor som bör besvaras är hur homo- och bisexuella bemöts, vilken sexualnorm som företräds och inställningen till preventivmedel och aborter.

Behovet av att granska sex- och samlevnadsundervisningen vid konfessionella skolor understryks även i motion 2002/03:Ub253 (s). Det finns enligt motionären anledning att anta att undervisningen håller rimlig kvalitet i vissa skolor, medan den i andra starkt påverkas av skolornas konfessionella inriktning. Skolverket måste ges i uppdrag att följa upp hur undervisningen inom detta område bedrivs.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att riksdagen inte bör göra något särskilt uttalande med anledning av motionsyrkandena utan avslå desamma.

Enligt gällande regler i skollagen (1985:1100) skall fristående skolor, såväl på grundskolenivå som på gymnasienivå, svara mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det offentliga skolväsendet (9 kap. 2 och 8 §§). I samma lagrum stadgas att en fristående skola, inom ramen för den gemensamma värdegrunden, får ha en konfessionell inriktning.

Utskottet finner det viktigt att hänvisa till följande uttalanden som regeringen gjorde i förarbetena till dessa bestämmelser (prop. 1995/96:200 s. 32).

I en fristående skola med konfessionell profil måste undervisningen i religionskunskap, men även utbildningen i övrigt, bedrivas under iakttagande av läroplanens krav på saklighet och allsidighet, öppenhet för skilda uppfattningar, tolerans samt möjligheter till personliga ställningstaganden. En fristående skola skall hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och läroplanerna samt klart ta avstånd från det som strider mot dessa värden. Undervisningen får inte i något ämne vara indoktrinerande eller tendentiös. Elevens rätt till en saklig och allsidig undervisning av god kvalitet kan aldrig underordnas föräldrarnas rätt att välja en undervisning som överensstämmer med deras religiösa eller filosofiska övertygelse.

Vidare underströk regeringen i den nämnda propositionen att Skolverket i sin tillsyn av fristående skolor särskilt bör ge akt på om skolan bedriver sin verksamhet i enlighet med skollagens och läroplanernas värdegrund och allmänna mål (prop. 1995/96:200 s. 57). Om Skolverket i sin tillsyn finner att undervisningen i den fristående skolan inte lever upp till dessa krav, skall beslutet om godkännande återkallas.

Utskottet noterar att Skolverket i sin tillsynsverksamhet haft att bedöma om konfessionella skolor lever upp till författningens krav på att skolans verksamhet skall vara förenlig med de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det offentliga skolväsendet. Viss oklarhet har också funnits angående i vad mån huvudmannen för en konfessionell skola har skilt på skolans verksamhet och en församlings verksamhet.

Utskottet ser med stort allvar på att missförhållanden vid ett antal konfessionella skolor inte varit kända av Skolverket alternativt inte lett till åtgärder. Skolverket framhåller i ett pressmeddelande den 8 maj 2003 att man ser mycket allvarligt på de förhållanden som framkommit. Skolverket kommer att göra en riktad granskning av de skolor och de brister man fått kännedom om den senaste tiden. Skolverket kommer vidare att se över reglerna för granskning och tillsyn av skolorna dels mot bakgrund av de aktuella fallen, dels mot bakgrund av Skolverkets nya uppdrag att prioritera utbildningsinspektion.

Skolverket bedömer att granskningen och kontrollen av alla skolor kommer att öka väsentligt framöver. Utskottet finner att motionärernas önskemål om stärkt statlig tillsyn och möjlighet till återkallande av tillstånd är tillgodosedda.

I sammanhanget bör nämnas att Skollagskommittén (SOU 2002:121) i sitt förslag till ny skollag har tagit in en bestämmelse om att enskilda (nuvarande fristående) skolor och förskolor skall kunna ha en konfessionell inriktning (1 kap. 5 §). Den konfessionella inriktningen skall vara förenlig med skolväsendets allmänna mål och värdegrund samt barnets rätt till undervisning.

Viss övrig undervisning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om viss övrig undervisning i fristående skolor. Beredningen av Skollagskommitténs betänkande (2002:121) bör avvaktas.

Jämför särskilt yttrande 6 (m, fp, kd, c).

Motioner

Enligt motion 2002/03:Ub325 (fp) yrkande 7 är det rimligt att elever vid behov skall kunna få undervisning i svenska som andraspråk och studiehandledning på sitt modersmål, oavsett vilken skola de väljer. Motionären anmärker att enbart skolor i kommunal regi i dag är skyldiga att tillhandahålla detta. I förordningen om fristående skolor anges bara skolans skyldighet att anordna modersmålsundervisning. Denna förordning alternativt skollagen bör därför ändras så att elever i fristående skolor garanteras undervisning i svenska som andraspråk och studiehandledning.

De fristående skolornas betydelse för utvecklingen av skolans arbetsformer lyfts fram i motion 2002/03:Ub208 (m) yrkande 1. Genom möjligheten för varje skola att bestämma sitt arbetssätt och sin inriktning kan fristående skolor konkret visa hur nya idéer fungerar i verkligheten. Även kommunala skolor får därmed del av nya idéer.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår avslag på motionsyrkandena.

Skollagskommittén redovisar i sitt betänkande *Skollag för kvalitet och likvärdighet* (SOU 2002:121) att kommittén i sitt arbete med att ta fram en ny skollag har strävat efter att samma bestämmelser så långt möjligt skall gälla för alla offentligt finansierade skolor, oavsett om huvudmannen är kommunal, statlig eller enskild.

Enligt kommittén är det rimligt att också de bestämmelser som kommer att finnas i skolformsförordningar skall samordnas. Kommittén föreslår således att bestämmelser om skolväsendet på förordningsnivå i huvudsak skall vara gemensamma för offentliga och enskilda skolor.

Utskottet anser att beredningen av kommittéförslaget bör avvaktas.

Lärare i fristående skolor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden rörande lärare i fristående skolor. Utskottet hänvisar till riksdagens ställningstagande våren 2002.

Jämför reservation 10 (m).

Motioner

Centerpartiet begär i motion 2002/03:Ub429 yrkande 13 ett tillkännagivande till regeringen om behovet av en kontrollstation för att se om förändringarna med behörighetskrav för lärare i fristående skolor fungerar som det var tänkt. Det är dock viktigt, anser motionärerna, att fristående skolor med viss pedagogisk inriktning, som t.ex. waldorfskolorna, får göra undantag från bestämmelserna om behörighet och anställningsvillkor för att upprätthålla sin pedagogiska profil.

I motion 2002/03:Ub208 (m) yrkande 2 framhåller motionären de fristående skolornas betydelse för att utveckla lärarrollen. Lärare måste man kunna bli genom flera olika sorters utbildningar och erfarenheter, efter komplettering med pedagogisk påbyggnadsutbildning. Om alla lärare måste ha likadan utbildning hindrar det människor från andra områden att bli lärare och skolor från att finna människor med erfarenheter som överensstämmer med den valda inriktningen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att riksdagen bör avslå motionsyrkandena.

Genom riksdagens beslut våren 2002 (prop. 2001/02:35, bet. UbU7, rskr. 184) infördes bestämmelser i skollagens 2 b kap. och 9 kap. om att fristående skolor för att godkännas eller förklaras ha rätt till bidrag skall vara skyldiga att för undervisningen använda lärare, forskollärare eller fritidspedagoger som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak skall bedriva. På samma sätt som i det offentliga skolväsendet skall undantag få göras endast om personer med sådan utbildning inte finns att tillgå eller det

finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna. I skollagen intogs också ett bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om undantag för vissa fristående skolor från bestämmelserna om behörighet och anställningsvillkor, så att exempelvis waldorfskolorna kan upprätthålla sin pedagogiska profil. Skollagsändringarna trädde i kraft den 1 juli 2002.

Enligt nya bestämmelser i förordningen (1996:1206, ändr. 2002:395) om fristående skolor behöver en waldorfskola inte tillämpa reglerna i skollagen om behörighet och anställningsvillkor för lärare, förskollärare och fritidspedagoger. Bestämmelserna trädde i kraft samtidigt som skollagsändringarna, dvs. den 1 juli 2002.

Utskottet konstaterar att lagreglerna om krav på behörighet för lärare vid fristående skolor överensstämmer med de regler som gäller inom det offentliga skolväsendet och med motsvarande möjligheter till undantag från reglerna. För en nationellt likvärdig skola är det viktigt att samma krav på kvalitet i utbildningen och på lärares kunskap och kompetens gäller för fristående och kommunala skolor.

Av dessa skäl, nämligen krav på kvalitet och kompetens, är det också angeläget att följa upp hur de nya reglerna om lärare tillämpas vid fristående skolor. En sådan uppföljning skall enligt utskottets mening ingå i Skolverkets fortlöpande tillsyn över och kvalitetsgranskning av utbildningen vid fristående skolor. Någon särskild kontrollstation, som föreslagits, behövs därmed inte.

Uppföljning och utvärdering av fristående skolor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör med anledning av ett motionsyrkande göra ett tillkännagivande till regeringen om kommunal uppföljning och utvärdering av fristående skolor samt om skyldighet för dessa skolor att delta i denna uppföljning och utvärdering.

Jämför reservation 11 (m, fp, kd, c, mp).

Motioner

Kristdemokraterna anser i motion 2002/03:Ub416 yrkande 2 att uppföljning och utvärdering av fristående skolor skall utföras av Skolverket, men att fristående skolor skall erbjudas att delta i kommunens uppföljnings- och utvärderingssystem. De anmärker att det tycks finnas en vilja hos regeringen att låta kommunerna kontrollera de fristående skolorna. Det är en tanke som Kristdemokraterna vänder sig emot. Ytterst skall det enligt deras mening vara den fristående skolan som fattar beslut om den skall delta i de kommunala utvärderingarna och kvalitetsredovisningarna. För de allra flesta fristående skolor är det ett egenintresse att göra detta.

En motsatt uppfattning framförs av Vänsterpartiet i motion 2002/03: Ub310 yrkande 4. Enligt denna skall en kommun vara skyldig att inkludera fristående skolor i den uppföljning och utvärdering som kommunen gör av sina egna skolor. Det innebär att kommunen måste ha insyn i verksamheten hos en fristående skola som får offentligt bidrag. Det innebär också att den fristående skolan blir skyldig att delta i kommunens uppföljning och utvärdering. Regeringen bör enligt motionärerna återkomma till riksdagen med förslag till en sådan ändring av skollagen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet påminner om att riksdagen under föregående mandatperiod avslagit regeringens förslag i propositionen *Fristående skolor* om att en kommun skall följa upp och utvärdera verksamheten vid fristående skolor i kommunen som får offentligt bidrag samt att skolorna skall vara skyldiga att delta i denna uppföljning och utvärdering (prop. 2001/02:35, bet. UbU7, rskr. 184).

Frågan har ånyo aktualiserats genom motioner. Utskottet gör nu följande bedömning och ställningstagande.

Kommunerna skall ha ett ansvar för den lokala uppföljningen och utvärderingen av kvaliteten i den utbildning som ges i skolväsendet för barn och ungdom. Ett växande antal fristående skolor som uteslutande står under statlig kontroll medför att kommunernas direkta ansvar för skolväsendet i kommunen begränsas. Utskottet finner det rimligt att kommunen bör ha möjlighet att bedöma kvaliteten i all den skolverksamhet som erbjuds barn och ungdomar i kommunen och som finansieras med offentliga medel. I Sverige finns 6 500 skolor. Oavsett en kraftig utökning av verksamheten och en skärpt statlig tillsyn kan Skolverket inte ha en fullständig insyn i varje skola och varje kommun vid varje tillfälle.

En god kännedom om förhållandena i olika skolor når man bäst lokalt. Genom de kontaktytor som finns i en kommun kan tjänstemän och förtroendevalda följa verksamheten mer kontinuerligt än ett statligt tillsynsverk och kan därför slå larm om verksamheten brister. Det torde också ligga i de seriöst arbetande friskolornas intresse att ingå i det system för uppföljning och utvärdering av den samlade skolverksamheten som sker i kommunerna. Den kommunala uppföljningen och utvärderingen av fristående skolor bör alltså stärkas.

En kommun bör, till skillnad från i dag, vara skyldig att inkludera fristående skolor i den uppföljning och utvärdering som kommunen gör av sina egna skolor. Kommunen måste då också ha möjlighet till insyn i verksamheten hos en fristående skola som får offentligt bidrag. Fristående skolor som får offentligt bidrag bör därmed vara skyldiga att delta i den uppföljning och utvärdering som en kommun gör av skolväsendet i kommunen.

Utskottet föreslår att riksdagen gör ett tillkännagivande till regeringen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till ändring av skollagen i enlighet med vad utskottet här framfört. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Ub310 yrkande 4 och avslår motion 2002/03:Ub416 yrkande 2.

Insyn i fristående skolor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande om allmänhetens rätt till insyn i fristående skolor. Utskottet åberopar att förslag i denna fråga lagts fram av Skollagskommittén (SOU 2002:21) och bereds inom Regeringskansliet.

Motion

I motion 2002/03:Ub310 yrkande 7 begär Vänsterpartiet ett förslag till ändring av skollagen när det gäller insyn i fristående skolas verksamhet. Reglerna om skyldighet för en fristående skola att lämna ekonomisk redovisning över sin verksamhet bör ersättas med en utvidgad lagregel om skyldighet att lämna sådan information om verksamheten som gör det möjligt för allmänheten att få insyn i denna. Det är angeläget, anser motionärerna, att allmänhetens rätt till insyn i fristående skolor inte enbart omfattar skolornas ekonomi.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att riksdagen bör avslå motionsyrkandet.

Skollagskommittén föreslår i sitt betänkande *Skollag för kvalitet och likvärdighet* (SOU 2002:121) att huvudmannen för en enskild (nuvarande fristående) skola regelbundet skall lämna sådan information till Skolverket eller till den kommun där skolan är belägen som behövs för att ge allmänheten insyn i verksamheten. Enligt förslaget skall regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer enligt bemyndigande i skollagen meddela närmare föreskrifter om vilken information och vilka handlingar som en fristående skola skall vara skyldig att lämna (21 kap. 10 § förslaget till skollag).

Enligt utskottets uppfattning är motionsyrkandet därmed tillgodosett. Kommittéförslaget kommer efter remissbehandling att beredas inom Regeringskansliet.

Riksrekrytering till gymnasieskolan m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om riksrekrytering och ändring i reglerna för val till gymnasieskolan, med hänvisning bl.a. till förslag från Gymnasiekommittén 2000 (SOU 2002:120). Kommittéförslaget remissbehandlas för närvarande.
Jämför reservation 12 (m, fp, kd).

Motioner

Frågor rörande riksrekrytering till gymnasieskolan och rätten att välja skola på gymnasienivå behandlas i flera motioner.

Folkpartiet föreslår i motion 2002/03:Ub244 yrkande 36 att riksdagen skall besluta om en sådan ändring av skollagen att en elevs hemkommun blir skyldig att betala ersättning för elevens utbildning i en annan kommun också om utbildningen erbjuds av hemkommunen. Motionärerna hänvisar till att många elever begränsas i sina val till gymnasieskolan av att de bara får söka till en skola i hemkommunen.

Också i Kristdemokraternas motion 2002/03:Ub444 yrkande 22 förordas att elever skall ges valfrihet att söka gymnasieprogram eller enskilda kurser utanför sin hemkommun. Den inlåsningsseffekt som uppstår när kommunen hindrar elever att söka utbildning på annan ort med argumentet att en liknande utbildning finns i hemkommunen måste snarast upphöra, anser Kristdemokraterna.

I motion 2002/03:Ub277 (m) yrkande 2 pläderar motionären för riksrekrytering till alla gymnasieskolor. I motionen pekas på att det i dag finns en konkurrenshämmande faktor, nämligen att några skolor – som t.ex. fristående gymnasieskolor – har riksintag och andra inte.

En annan uppfattning förs fram i motion 2002/03:Ub511 (s). I denna påtalar motionärerna att hemkommunens kostnader för elever på riksrekryterande gymnasieutbildningar och i fristående gymnasieskolor inte kan balanseras med motsvarande kostnadsänkningar för den egna gymnasieskolan. För gymnasieutbildningen i kommuner med svag ekonomi innebär de ekonomiska konsekvenserna av riksintag av elever på längre sikt en kvalitetsmässig utarmning av den egna verksamheten. Det är därför angeläget att regelverket ses över.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår avslag på motionsyrkandena med hänvisning till gällande bestämmelser och till utredningsförslag.

Det finns inte någon inskränkning i rätten att välja en fristående skola. Till sådana skolor gäller riksrekrytering. Om en elev tas in till utbildning vid en fristående gymnasieskola är hemkommunen alltid skyldig att lämna bidrag om Skolverket förklarar skolan bidragsberättigad.

Däremot är hemkommunen inte skyldig att betala interkommunal ersättning för en elev som vill genomgå en gymnasieutbildning i en annan kommuns skola, om hemkommunen kan erbjuda samma program eller nationellt fastställda inriktning och eleven inte på grund av sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den andra kommunen (5 kap. 8 och 24 §§ skollagen). När det gäller val, i hemkommunens utbud, mellan olika skolor som har samma program finns det inga centrala bestämmelser. I sammanhanget kan nämnas att flera kommuner i Stockholmsregionen sedan några år låter sina elever söka gymnasieutbildningar fritt och är beredda att betala den interkommunala ersättningen. Även i flera andra regioner i landet pågår en liknande utveckling.

Inom det offentliga skolväsendet förekommer det även ett stort antal riksrekryterande utbildningar i form av specialutformade program och utbildningar inom nationellt program i gymnasieskolan. Dessa utbildningar regleras i 2 kap. gymnasieförordningen (1992:394) samt i bilagorna 2 och 3 till förordningen. Om en elev blir intagen på en riksrekryterande utbildning, skall ersättning för kostnaderna för elevens utbildning utgå från hemkommunen.

Gymnasiekommittén 2000 har enligt sina direktiv haft i uppdrag att överväga formerna för hur alla studievägar kan göras tillgängliga för elever i hela landet och de ekonomiska konsekvenserna av detta.

Enligt Gymnasiekommitténs betänkande *Åtta vägar till kunskap – en ny struktur för gymnasieskolan* (SOU 2002:120) har utgångspunkten för kommitténs överväganden varit att skapa en större valfrihet för eleverna att få gå önskad utbildning utan att detta inkräktar på andra elevers rätt att få utbildning. En elev skall enligt kommitténs uppfattning alltid kunna söka utbildning också utanför hemkommun eller samverkansområde, även om utbildningen finns hemma. En sådan sökande tas emot endast i mån av plats.

Den ökade möjligheten att söka utbildning i annan kommun, även om utbildningen finns i elevens hemkommun, bör enligt Gymnasiekommittén föranleda en begränsning i kostnaden för den kommun vars elev väljer, och kommer in på, en utbildning utanför samverkansområdet. Begränsningen bör utformas så att den ersättning en sådan kommun skall betala till anordnande kommun högst uppgår till den kostnad som hemkommunen själv har för motsvarande utbildning.

Gymnasiekommitténs betänkande är under beredning inom Regeringskansliet och remissbehandlas för närvarande.

Rätten att välja skola m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om formerna för rätten att välja skola och om införandet av en nationell skolpeng.

Jämför reservationerna 13 (m, fp, kd), 14 (v) och 15 (m). Jämför särskilt yttrande 7 (fp).

Motioner och utskottets ställningstaganden

Frågor om **rätten att välja skola** tas upp i ett flertal motioner.

I motion 2002/03:Ub410 yrkande 7 efterfrågar Moderata samlingspartiet information till medborgarna om valfriheten inom utbildningsväsendet. Enligt Moderaterna är det alltför många föräldrar som lever i villfarelsen att det kostar att ha sina barn i en fristående skola. Det är även alltför många elever och föräldrar som skulle vilja välja en annan skola, men inte gör det på grund av okunskap. Moderaterna anser att kommunerna bör få till uppgift att informera om rätten, och i någon mån skyldigheten, att välja skola. I motion 2002/03:Ub277 (m) yrkande 1 förordas att begreppet basplacering breddas till att avse placering i en skola inom kommunen, i stället för att styra till en specifik skola. Därigenom måste alla elever göra ett aktivt val, och olika skolor kommer att sätta kvaliteten än mer i fokus för att locka elever.

Likaså betonas i Moderaternas motion 2002/03:Sf332 yrkande 12 att närhetsprincipen inte får vara allenarådande för skolans rekrytering. Alla elever skall fritt kunna välja den skola vars profil passar dem bäst. Barn kan inte användas som regeringens integrationspolitiska verktyg. I motion 2002/03:Ub206 (m) pekar motionären på det fria skolvalets betydelse för skolor i socialt utsatta områden (yrkande 4). En framgångsrik profilering av sådana skolor kan locka elever att söka sig dit. Enligt motionären är segregationsproblemen i den kommunala skolan knappast skapade av för mycket valfrihet, utan av för liten (yrkande 5). I motionen lyfts fram barns och föräldrars rätt att söka sig till goda skolor och välja bort de dåliga (yrkande 7).

Folkpartiet framhåller i motion 2002/03:Sf226 yrkande 23 att det är viktigt att slå fast att den frihet att välja skola som friskolorna medfört kan vara ett sätt att motverka segregation. När elever och föräldrar själva kan välja skola behöver de inte välja den skola som ligger närmast, vilket gör att bostadssegregationen inte slår igenom på samma sätt i skolan. Framför allt handlar det dock om att ge makt åt den enskilde. Även val av etniska friskolor kan vara en väg att bryta segregation i form av maktlöshet och utanförskap.

Enligt Kristdemokraterna i motion 2002/03:Ub444 yrkande 21 är rätten att välja skola grundläggande i en demokrati. De ser den ökade konkurrensen mellan fristående skolor och kommunala skolor som något positivt. I framtidens mångfald har såväl väl fungerande kommunala skolor som fristående skolor en självklar plats.

Vänsterpartiet, däremot, hävdar i motion 2002/03:Ub310 yrkande 6 att det fria skolvalet förstärker den redan rådande segregationen. Huvudregeln bör därför vara att eleverna erbjuds plats i grundskolan enligt närhetsprincipen. Föräldrar och elever bör dock ges möjlighet att komma in med alternativa önskemål, som bör tillgodoses så långt det är möjligt. Motionärerna begär förslag till ändring av skollagen i enlighet med yrkandet.

U t s k o t t e t föreslår avslag på motionsyrkandena om formerna för rätten att välja skola.

Enligt utskottets mening finns det en omfattande valfrihet inom skolväsendet. I fråga om grundskolan föreskrivs i skollagen (1985:1100) att kommunen vid fördelningen av elever på olika skolor så långt möjligt skall beakta föräldrarnas önskemål om att deras barn skall tas emot vid en viss skola (4 kap. 6 §). Detta gäller under förutsättning att inte andra elevers berättigade krav på placering i en skola nära hemmet åsidosätts eller betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen. En kommun skall i sin grundskola även ta emot en elev för vars grundutbildning kommunen inte är skyldig att svara, om eleven med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens grundskola (4 kap. 8 §). Föräldrarna kan också som alternativ till den kommunala skolan välja en fristående skola.

I sammanhanget noterar utskottet att Skolverket i en rapport *Valfrihet och dess effekter inom skolområdet* (rapport 230, april 2003) redovisar att valfrihet leder till skolutveckling men också till segregation. Valfrihetens effekter på skolområdet är alltså både positiva och negativa. Skolutvecklingen stimuleras, särskilt genom profilering och pedagogisk förnyelse. Föräldrars engagemang ökar liksom lyhördheten från skolor och kommuner. Samtidigt pekar verkets studie på risker att valfriheten förstärker såväl den etniska som den socioekonomiska och prestationsmässiga segregationen.

Frågan om rätten att välja skola på gymnasienivå behandlar utskottet i avsnittet om riksrekrytering till gymnasieskolan m.m.

I flera motioner förordas införandet av en **nationell skolpeng**.

Riksdagen bör enligt motion 2002/03:Ub206 (m) begära att regeringen lägger fram förslag om en nationellt finansierad och garanterad möjlighet att välja skola för alla barn (yrkande 1). Motionären framhåller att ett viktigt skäl för staten att överta finansieringen av skolan är de orimliga skillnaderna i elevkostnader mellan landets kommuner (yrkande 2). Det är inte acceptabelt att barn skall få så olika start i livet beroende på var de växer upp. En nationell skolpeng garanterar barnen att deras skola får tillräckliga resurser för att möta just deras behov (yrkande 3). Den enskilda elevens behov skall nämligen styra skolpengens storlek. Motionären anser också att skolpengen bör kunna vara delbar mellan olika skolor, även mellan en kommunal skola och en fristående (yrkande 6).

Enligt motion 2002/03:N305 (m) yrkande 10 måste staten ta ansvaret för att garantera det fria skolvalet genom införandet av en nationell skolpeng. Därigenom skapas förutsättningar för elever i segregerade områden att byta skolmiljö, understryker motionärerna.

Ett statligt garanterat och finansierat skolval för alla elever kan rädda landsbygdsskolor från nedläggning betonar motionären i motion 2002/03:Ub211 (m) yrkande 5. De små bygdeskolornas överlevnad blir då inte en fråga för städernas politiker utan för bygdens invånare.

I motion 2002/03:Ub208 (m) yrkande 4 påtalar motionären att med nuvarande regler för finansiering av fristående skolor blir de kommunala bidragen till dessa skolor ofta föremål för förhandlingar. Dagens irrationella stödfördelning bör ersättas med en nationell skolpeng för alla barn som – förutom att garantera varje barn rätt att välja skola – även ger skolorna förutsebara arbetsförhållanden.

U t s k o t t e t föreslår avslag på motionsyrkandena.

Motsvarande motionsyrkanden har avstyrkts av utskottet och avslagits av riksdagen vid ett flertal tillfällen såväl under föregående mandatperiod som under innevarande riksmöte. Utskottet har ingen annan uppfattning nu. En nationell skolpeng ger inte de grundläggande förutsättningarna för att kraven på en likvärdig skola av hög kvalitet för alla elever skall kunna uppfyllas. Resurser till skolans verksamhet skall enligt utskottet fördelas med utgångspunkt i de behov som enskilda elever, olika grupper av elever och skolor faktiskt har. Att schablonmässigt fördela skolpengen enligt vissa kriterier är inte tillräckligt för den flexibilitet som är nödvändig för att skolan skall kunna bli likvärdig. Utskottet finner det därför inte rimligt att införa en central resursfördelning i enlighet med motionärernas förslag.

Etableringsfrihet inom förskoleverksamheten

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om etableringsfrihet inom förskoleverksamheten, med hänvisning till förslag av Skollagskommittén (SOU 2002:121).

Jämför reservation 16 (m, fp, kd, c). Jämför särskilt yttrande 8 (mp).

Motioner

I flera motioner förespråkas en etableringsfrihet inom förskoleverksamheten.

Enligt Folkpartiet i motionerna 2002/03:A241 yrkande 18 och 2002/03:SF376 yrkande 4 är det en stor stressfaktor för småbarnsföräldrar om man inte tror att barnen trivs på sitt "dagis". Att då kunna byta barnomsorg genom att det införs etableringsfrihet och en barnomsorgspeng som följer med barnet är en viktig del i att skapa mera vardagsmakt för barnfamiljer. I motion 2002/03:Ub261 (fp) begär motionären att lagstiftningen ses över så att för-

skolor som uppfyller gällande krav och som arbetar utifrån läroplanen får etableras och också erhålla nödvändiga resurser för att bedriva sin verksamhet. En etableringsfrihet för förskolor bör jämföras med etableringsfriheten för skolor och sålunda tvinga kommunerna att ge medel även till alternativa förskolor.

Kristdemokraterna föreslår i motion 2002/03:Ub415 yrkande 6 att alla förskolor som uppfyller i lag fastställda villkor skall få tillstånd för sin verksamhet och ekonomiskt stöd från kommunen. Tillstånd och tillsyn skall skötas av en statlig myndighet, Skolverket, och inte som i dag av kommunen. Detta är enligt Kristdemokraterna viktigt, dels för att garantera likvärdighet oberoende av driftsform, dels för att det de facto föreligger en konkurrenssituation mellan kommuner och fristående anordnare av förskoleverksamhet.

I Centerpartiets motion 2002/03:So250 yrkande 14 betonas att en reell valfrihet förutsätter en mångfald av barnomsorgsformer. En etableringsfrihet inom barnomsorgsområdet bör därför införas. Alla barnomsorgsformer som uppfyller kraven i skollagen skall ha rätt till kommunala bidrag i proportion till antalet utförda barnomsorgstimmar. Tillsynen av att verksamheten bedrivs i enlighet med gällande bestämmelser skall utföras av Skolverket.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår avslag på motionsyrkandena.

Enligt nuvarande bestämmelser i 2 a kap. 13 § skollagen (1985:1100) krävs tillstånd av kommunen för att en enskild eller juridisk person skall få yrkesmässigt driva en förskola. Krav på kvalitet och säkerhet måste vara uppfyllda för att tillstånd skall beviljas (2 a kap. 14 §). Bidrag till enskild verksamhet bör av kommunen lämnas med ett belopp per barn som inte oskäligt avviker från kostnaden per barn i motsvarande kommunal verksamhet. En kommun är dock inte skyldig att lämna bidrag till enskild förskoleverksamhet. Kommunen har tillsynsansvar för verksamheten.

Från den 1 mars 2003 gäller en ny förordning (2002:1160) med instruktion för Statens skolverk. I denna har verket ålagts att utöva tillsyn över hur kommunerna fullgör sitt tillsynsansvar i fråga om verksamhet som avses i 2 a kap. 13 § skollagen.

Skollagskommittén föreslår i sitt betänkande *Skollag för kvalitet och likvärdighet* (SOU 2002:121) att ärenden om godkännande av enskild förskola, liksom hittills, skall prövas av den kommun där verksamheten skall bedrivas. Vidare föreslår kommittén, som en ny regel, att huvudman för enskild förskola som uppfyller villkoren för godkännande också får rätt till bidrag, efter prövning av att utbildningen inte innebär påtagliga negativa följder för det offentliga skolväsendet.

Kommitténs förslag innebär alltså att enskilda huvudmän som uppfyller kraven för godkännande får anordna förskolor inom skolväsendet med rätt till bidrag från barnens hemkommuner. Enskilda förskolor kommer därmed att behandlas på samma sätt som andra enskilda skolor när det gäller rätten till godkännande och bidrag (2 kap. 5 § förslaget till skollag, s. 542). Kom-

munens bidrag till enskild förskola skall bestämmas med hänsyn till skolans åtagande och barnets behov efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till de egna förskolorna (5 kap. 15 § förslaget till skollag). Kommittén anser att det är rimligt att den myndighet som prövar godkännande och rätt till bidrag också har tillsyn och kan återkalla godkännandet vid behov och föreslår därför att kommunen får detta ansvar.

Enligt kommittén har det ingen principiell betydelse att kommunen och inte Skolverket är besluts- och tillsynsmyndighet. Det är praktiska skäl som ligger till grund för kommitténs förslag. Förekomsten av många och små föräldrakooperativ på förskolenivå gör att det rimligen är betydligt enklare för en ansökande huvudman att ta kontakt med kommunen än med Skolverket.

Utskottet anser att regeringens beredning av Skollagskommitténs förslag bör avvaktas.

Fristående skolor för vuxenutbildning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande om rätt att starta fristående skolor för vuxenutbildning. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstagande av riksdagen.

Jämför reservation 17 (m, fp, kd, c).

Motion

Kristdemokraterna förordar i motion 2002/03:Ub416 yrkande 4 att man skall få starta fristående skolor för att bedriva vuxenutbildning på motsvarande sätt som gäller för grundskolor och gymnasieskolor. De påpekar att en fristående skola i dagsläget endast kan utföra delar av vuxenutbildning på entreprenad åt en kommun.

Utskottets ställningstagande

Motionsyrkanden om fristående skolor inom vuxenutbildningen avstyrktes senast av utskottet i betänkande 2002/03:UbU10 *Vuxenutbildning* och avslogs av riksdagen med följande motivering.

Kommunerna har en oinskränkt skyldighet att ge utbildning i grundskolan, den obligatoriska särskolan, gymnasieskolan respektive gymnasiesärskolan till alla barn och ungdomar som är bosatta i kommunen. För komvux gäller en motsvarande skyldighet enbart för grundläggande vuxenutbildning och då under förutsättning att den som har rätt till utbildningen också önskar delta i den. Kommunen skall också erbjuda gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning och sträva efter att erbjuda utbildning som svarar mot efterfrågan och behov. Idén bakom den strategi för utveckling av vuxnas lärande som riksdagen har ställt sig bakom är att den vuxna individens behov skall styra både innehåll och former för kommunens stöd till hans eller hennes lärande. En ordning som innebär att fristående utbildningsanordnare av Skolverket skulle ges

rätt att få bidrag från elevernas hemkommuner – såsom gäller för fristående skolor på grundskole- och gymnasienivå – skulle innebära att kommunerna framtogs inflytande över verksamhetens omfattning och inriktning. Detta kan utskottet inte ställa sig bakom.

Med samma motivering avstyrker utskottet det nu aktuella yrkandet i Kristdemokraternas motion om fristående skolor.

Rätten till skolskjuts för elev i fristående skola

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om rätt till skolskjuts för elev i fristående skola.

Jämför reservation 18 (m, fp, kd, c).

Motioner

Kristdemokraterna föreslår i motionerna 2002/03:Ub417 yrkande 18 och 2002/03:Ub416 yrkande 1 att kommuner skall bekosta skolskjuts till fristående skolor så länge det inte innebär merkostnader för kommunen. Om en elev, som t.ex. har busskort för att åka till den närmaste kommunala skolan, börjar på en fristående skola dit eleven kan åka på samma busskort skall kortet inte dras in. Detta sker enligt motionärerna i dag.

Enligt motion 2002/03:Ub271 (kd) bör regeringen lägga fram förslag som innebär att särskolebarn i fristående skola får behålla rätten till skolskjuts. Motionären påpekar att man kan ifrågasätta om det finns en reell valfrihet för särskoleföräldrar, när skolskjutskostnaden är betydande och de kommunala alternativen för särskolebarn är bristfälliga.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att riksdagen bör avslå motionsyrkandena med hänvisning till följande.

Enligt 4 kap. 7 § skollagen har kommunen skyldighet att sörja för att skolskjuts anordnas för elever i grundskolan om det behövs med hänsyn till färdvägens längd, trafikförhållandena, funktionshinder hos en elev eller någon annan särskild omständighet. Skyldigheten omfattar dock inte elever som väljer en annan kommunal skola än den som kommunen annars skulle ha placerat dem i. Motsvarande gäller även, enligt 6 kap. 6 § skollagen, vid val av en annan särskola än den som kommunen annars skulle ha placerat eleven i, om något önskemål om en viss skola inte framställts. Kommunen har heller ingen skyldighet att anordna skolskjuts för elever som väljer en fristående skola.

Utskottet vill framhålla att ingenting hindrar en kommun från att erbjuda kostnadsfri skolskjuts till en elev om kommunen finner det skäligt och erbjudandet inte medför merkostnader för kommunen.

Skollagskommittén har i sitt betänkande (SOU 2002:121, s. 525 f.) framhållit vissa frågor där en förändring i nuvarande reglering är angelägen, men där kommittén inte kunnat lägga fram något förslag på grund av att förslagen skulle leda till ökade kostnader. Bland annat pekar kommittén på några situationer där rätt till skolskjuts ånyo bör prövas. En sådan situation är när en elev skulle ha haft rätt till skolskjuts till sin naturliga skolenhet men aktivt valt en annan skolenhet i kommunen eller en enskild skola på jämförbart avstånd. Kommittén anser i sammanhanget att det är viktigt att grundsärskoleelevers frihet att välja skolenhet inte onödigt begränsas och att detta också gäller för andra elever med olika funktionshinder. Det är angeläget att kommunen beaktar detta i sina bedömningar, uttalar kommittén.

Inackorderingstillägg till elev i fristående skola

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå en motion om inackorderingstillägg till elev i fristående gymnasieskola. Utskottet åberopar ett förslag från Studiehjälpsutredningen (SOU 2003:28). Beredningen av förslaget bör avvaktas.

Jämför reservation 19 (kd).

Motion

I motion 2002/03:Ub374 (kd) begärs en översyn av Centrala studiestödsnämndens praxis när det gäller inackorderingstillägg för elever som vill gå på fristående gymnasieskolor. Motionären påpekar att flera av de fristående gymnasieskolorna får ett förhållandevis stort antal ansökningar från ungdomar som bor på andra orter. Problemet är att nämnden inte beviljar inackorderingstillägg till utifrån kommande elever. Denna praxis leder till att bara elever med välbärgade föräldrar har en reell valfrihet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår avslag på motionen.

Ungdomar som studerar vid andra läroanstalter och utbildningar än dem som ingår i det offentliga skolväsendet kan få inackorderingstillägg med stöd av 2 kap. 2 § studiestödsförordningen. Centrala studiestödsnämnden (CSN) får meddela närmare föreskrifter om vem som kan få inackorderingstillägg. Inackorderingstillägg för utbildning vid fristående skolor beviljas endast om inte motsvarande utbildning finns i hemkommunen eller dess samverkansområde.

Studiehjälpsutredningen föreslår i sitt betänkande *Ekonomiskt stöd vid ungdomsstudier* (SOU 2003:28) – som en konsekvens av Gymnasiekommitténs förslag om ökad frihet att välja gymnasieskola – att den som antas till en utbildning också skall ha rätt till stöd för resor och inackordering, obero-

ende av om motsvarande utbildning finns i hemkommunen eller inte. Enligt utredningen kan ett fritt skolval framstå som innehållslöst för en studerande om det inte finns ekonomiska förutsättningar för att begagna sig av det.

Beredningen inom Regeringskansliet av nämnda utredningsförslag bör enligt utskottet avvaktas.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i reservationen.

1. Villkoren för fristående skolor, punkt 1 (m, fp)

av Ulf Nilsson (fp), Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Per Bill (m), Ana Maria Narti (fp) och Anna Ibrisagic (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:Ub205 yrkande 4, 2002/03:Ub229 yrkande 18 och 2002/03:Ub244 yrkande 35 och bifaller delvis motion 2002/03:Ub205 yrkande 3.

Ställningstagande

En skola för alla innebär enligt vår mening att det finns mångfald och alternativ inom skolväsendet som kan möta elevers olika behov och intressen. Det finns ett stort och växande intresse för fristående skolor. Vi anser att man bör ta till vara det engagemang som elever och föräldrar visar när de aktivt väljer något annat än det offentliga systemet. Tillkomsten av alternativ till den kommunala skolan bör stimuleras. Lagregler för fristående skolor måste enligt vår mening utformas så att kommunalt godtycke inte tillåts vara avgörande för om en fristående skola skall godkännas, och reglerna för ekonomisk ersättning måste bli så tydliga att skilda tolkningar i kommunerna inte är möjliga. Endast utbildningens kvalitet bör ha betydelse vid bedömningen av skolor.

2. Förklaring om rätt till bidrag för fristående skola, punkt 2 (m, fp, kd, c, mp)

av Ulf Nilsson (fp), Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Inger Davidson (kd), Per Bill (m), Ana Maria Narti (fp), Anna Ibrisagic (m), Mikaela Valtersson (mp) och Håkan Larsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Sf336 yrkande 23, 2002/03:Ub310 yrkande 1 och 2002/03:Ub526.

Ställningstagande

Vi finner det självfallet vara av vikt att kommuner i yttranden över ansökan om bidragsrätt för fristående skolor lämnar ett bra underlag för Skolverkets bedömning. Av yttrandena bör tydligt framgå vilka konsekvenser, såväl positiva som negativa, som etablerandet av den nya fristående skolan kommer att ha. Sådana konsekvensbeskrivningar kan innehålla en rad olika faktorer, som varierar mellan kommunerna beroende på förhållanden i den enskilda kommunen. Dock faller ansvaret för tillståndsgivning och tillsyn på Skolverket.

Enligt vår mening är det viktigt att lagstiftningen är klar och enkel och att dess allmänna syfte framgår tydligt. I likhet med majoriteten våren 2002 – vid behandlingen av motsvarande förslag i propositionen *Fristående skolor* – anser vi att nuvarande formulering av ifrågakavande lagtext väl fyller dessa krav.

Mot bakgrund av det anförda föreslår vi att riksdagen avslår motionerna 2002/03:Sf336 yrkande 23, 2002/03:Ub310 yrkande 1 och 2002/03:Ub526.

3. Avgift för Skolverkets prövning, punkt 4 (m, fp, kd, c, mp)

av Ulf Nilsson (fp), Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Inger Davidson (kd), Per Bill (m), Ana Maria Narti (fp), Anna Ibrisagic (m), Mikaela Valtersson (mp) och Håkan Larsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motion 2002/03:Ub310 yrkande 2.

Ställningstagande

Vi finner inte skäl att införa en avgift för Skolverkets prövning av ansökningar om godkännande av fristående skolor eller om förklaring om rätt till bidrag för fristående skolor. Handläggningen av sådana ärenden är enligt vår uppfattning en myndighetsuppgift som åvilar Skolverket. Riksdagen bör avslå motionsyrkandet.

4. Hänsyn till kommunens skolpliktskostnader, punkt 5 (m, fp, kd, c, mp)

av Ulf Nilsson (fp), Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Inger Davidson (kd), Per Bill (m), Ana Maria Narti (fp), Anna Ibrisagic (m), Mikaela Valtersson (mp) och Håkan Larsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motion 2002/03:Ub310 yrkande 3.

Ställningstagande

Liksom majoriteten våren 2002 anser vi inte att i skollagen skall införas regler om att bidraget till fristående grundskolor och särskolor skall bestämmas med hänsyn till kommunens ansvar för att bereda grundskole- respektive särskoleutbildning åt samtliga barn i kommunen som har rätt till sådan. En sådan reglering i lag kan enligt vår mening föra med sig att avdrag för s.k. skolpliktskostnader görs generellt och schablonmässigt. En kommuns kostnader för att hålla en överkapacitet i syfte att kunna bereda elever plats i den obligatoriska skolan måste preciseras.

Likaså vänder vi oss mot att en lagregel införs om att bidragen till fristående gymnasieskolor skall bestämmas med hänsyn till kommunens ansvar för att bereda gymnasieutbildning åt samtliga ungdomar i kommunen som har rätt till sådan. Kommunens möjlighet att reducera bidragsbeloppet skall baseras på de faktiska kostnaderna och inte schabloniseras.

Vi föreslår avslag på motionsyrkandet.

5. Vinst i fristående skolor, punkt 6 (m)

av Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Per Bill (m) och Anna Ibrisagic (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Ub205 yrkandena 1 och 2 och avslår motion 2002/03:Ub310 yrkande 8.

Ställningstagande

Regeringen vill genom att införa en ny bolagsform för fristående skolor hindra dessa från att generera vinst. Vi hävdar att en fristående skola i sin ekonomiska verksamhet måste uppnå minst nollresultat, och gärna vinst, för att säkra skolans fortlevnad. Varje fristående skola måste självständigt kunna besluta om vad ett eventuellt överskott i verksamheten skall användas till.

6. Bidrag för elever i behov av särskilt stöd, punkt 7 (m, fp, kd, c)

av Ulf Nilsson (fp), Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Inger Davidson (kd), Per Bill (m), Ana Maria Narti (fp), Anna Ibrisagic (m) och Håkan Larsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:Ub208 yrkande 3 och 2002/03:Ub429 yrkande 11.

Ställningstagande

Vi anser att fristående skolor likaväl som kommunala skolor skall vara skyldiga att erbjuda utbildning på lika villkor för alla elever, även för elever som kräver extra ekonomiska resurser såsom t.ex. funktionshindrade barn. Det är dock viktigt att framhålla att fristående skolor då också måste tillförsäkras resurser för elever i behov av särskilt stöd på samma villkor som kommunala skolor. Enligt vår uppfattning finns det behov av ett regelverk eller riktlinjer för bedömning av vilken typ av stödbehov som skall tilldelas särskilda resurser. Därigenom underlättas prövningen av frågan om ersättning.

7. Kompensation för mervärdesskatt, punkt 8 (m)

av Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Per Bill (m) och Anna Ibrisagic (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:Sk365, 2002/03:Ub208 yrkande 5 och 2002/03:Ub279.

Ställningstagande

En fristående skola har till följd av skillnaden i huvudmannaskap högre kostnader vad gäller mervärdesskatt (moms) än vad en kommunal skola har. Särskilt för fristående gymnasieskolor med praktiska utbildningar, som kräver omfattande inköp av material, är momsreglerna ett stort problem. Enligt vår mening är det viktigt att likvärdiga förutsättningar i skattehänseende skapas för offentliga och fristående skolor. Vi anser därför att det bör föreskrivas en skyldighet för kommunen att till en fristående skola utge ersättning som fullt ut kompenserar för sådan ingående mervärdesskatt som skolan saknar avdragsrätt för.

8. Införande av individuella program, punkt 9 (kd, c)

av Inger Davidson (kd) och Håkan Larsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:Ub416 yrkande 3 och 2002/03:Ub429 yrkande 12.

Ställningstagande

Vi förordar att fristående gymnasieskolor snarast skall få möjlighet att erbjuda undervisning inom ramen för individuellt program. Många av dessa skolor drivs med alternativa och nyskapande pedagogiska metoder. I vissa fall kan det göra skolorna väl lämpade att ta emot elever som av olika anledningar har svårt att klara de nationella gymnasieprogrammen. Det är enligt vår mening angeläget att ta till vara den kunskap och det engagemang som finns också utanför det offentliga skolväsendet för att ge dessa elever rätt stöd och stimulans för vidare studier.

9. Undervisningen i konfessionella skolor, punkt 10, motivationen (m, fp, kd, c, mp)

av Ulf Nilsson (fp), Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Inger Davidson (kd), Per Bill (m), Ana Maria Narti (fp), Anna Ibrisagic (m), Mikaela Valtersson (mp) och Håkan Larsson (c).

Ställningstagande

Utskottet ser med stort allvar på de indikationer som förekommit på att missförhållanden vid ett antal konfessionella skolor inte varit kända av Skolverket alternativt inte lett till åtgärder. Skolverket framhåller i ett pressmeddelande den 8 maj 2003 att man ser mycket allvarligt på de förhållanden som framkommit. Skolverket kommer att göra en riktad granskning av de skolor och

de brister man fått kännedom om den senaste tiden. Skolverket kommer vidare att se över reglerna för granskning och tillsyn av skolorna dels mot bakgrund av de aktuella fallen, dels mot bakgrund av Skolverkets nya uppdrag att prioritera utbildningsinspektion.

Skolverket bedömer att granskningen och kontrollen av alla skolor kommer att öka väsentligt framöver. Utskottet finner att motionärernas önskemål om stärkt statlig tillsyn och möjlighet till återkallande av tillstånd är tillgodosedda.

10. Lärare i fristående skolor, punkt 12 (m)

av Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Per Bill (m) och Anna Ibrisagic (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Ub208 yrkande 2 och avslår motion 2002/03:Ub429 yrkande 13.

Ställningstagande

Vi vill framhålla att undantag måste kunna göras från reglerna om krav på behörighet för lärare i fristående skolor, om personer med sådana kvalifikationer inte finns att tillgå eller om det finns andra särskilda skäl med hänsyn till eleverna och undervisningens kvalitet. Det är exempelvis orimligt att skolor med en särskild pedagogisk inriktning inte skall kunna anställa några lärare med den specifika kompetensen beroende på att inriktningen saknas vid lärarutbildningarna. Genom att ”öppna” läraryrket öppnar vi för en utveckling av lärarrollen och därmed för förnyelse av skolan.

11. Uppföljning och utvärdering av fristående skolor, punkt 13 (m, fp, kd, c, mp)

av Ulf Nilsson (fp), Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Inger Davidsson (kd), Per Bill (m), Ana Maria Narti (fp), Anna Ibrisagic (m), Mikaela Valtersson (mp) och Håkan Larsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Ub416 yrkande 2 och avslår motion 2002/03:Ub310 yrkande 4.

Ställningstagande

Enligt gällande bestämmelser är fristående skolor med kommunala bidrag skyldiga att, i den utsträckning som kommunen bestämmer, delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen gör av sina egna skolor. Därjämte har den kommun där den fristående skolan är belägen rätt till insyn i skolans verksamhet. Våren 2002 ansåg majoriteten att nuvarande lagreglering är fullt tillräcklig och avslög regeringens förslag i propositionen *Fristående skolor* om att stärka den kommunala uppföljningen och utvärderingen av fristående skolor. Vi konstaterar att det finns en vilja hos regeringen att låta kommunerna kontrollera de fristående skolorna. Detta vänder vi oss emot. Enligt vår mening skall uppföljning och utvärdering av fristående skolor utföras av Skolverket, men fristående skolor skall alltid erbjudas att delta i kommunens uppföljnings- och utvärderingssystem. För de allra flesta skolor är det ett egenintresse att göra detta. En kommun kan då inte heller avstå från att ha med skolorna i kvalitetsredovisningen.

Riksdagen bör med bifall till motion 2002/03:Ub416 yrkande 2 och med avslag på motion 2002/03:Ub310 yrkande 4 som sin mening ge regeringen till känna vad vi här har framfört.

12. Riksrekrytering till gymnasieskolan m.m., punkt 15 (m, fp, kd)

av Ulf Nilsson (fp), Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Inger Davidson (kd), Per Bill (m), Ana Maria Narti (fp) och Anna Ibrisagic (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:Ub277 yrkande 2 och 2002/03:Ub444 yrkande 22, bifaller delvis motion 2002/03:Ub244 yrkande 36 och avslår motion 2002/03:Ub511.

Ställningstagande

Fristående gymnasieskolor har riksintag av elever. Vi anser att möjligheter bör öppnas för elever att söka gymnasieutbildning också i kommunala skolor utanför hemkommunen. Det är enligt vår mening orimligt med en ordning som medför att elevens bostadsadress är avgörande för antagning till en gymnasieskola. Ett fritt val av program eller inriktning inom gymnasieskolan bör tillåtas såväl inom en kommun som mellan olika kommuner. Skollagen bör ändras så att en elevs hemkommun blir skyldig att betala ersättning för elevens gymnasieutbildning i annan kommun, också om utbildningen erbjuds i hemkommunen. Vi välkomnar förslaget från Gymnasiekommittén 2000 (SOU 2002:120), om ökad möjlighet att söka utbildning i annan kommun, som ett steg i rätt riktning.

13. Rätten att välja skola, punkt 16 (m, fp, kd)

av Ulf Nilsson (fp), Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Inger Davidson (kd), Per Bill (m), Ana Maria Narti (fp) och Anna Ibrisagic (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:Sf226 yrkande 23, 2002/03:Sf332 yrkande 12, 2002/03:Ub206 yrkandena 4, 5 och 7, 2002/03:Ub277 yrkande 1, 2002/03:Ub410 yrkande 7 och 2002/03:Ub444 yrkande 21 och avslår motion 2002/03:Ub310 yrkande 6.

Ställningstagande

Vi anser att det skall vara en självklar rättighet för föräldrar och elever att fritt kunna välja skola, såväl en kommunal skola som en fristående. Föräldrar och elever skall uppmuntras till ett aktivt val av skola. Det innebär att de skall ges information om sina möjligheter och om de alternativ som finns i både kommunala och fristående skolor. Den frihet att välja skola som friskolorna medfört kan vara ett sätt att motverka segregation. När elever och föräldrar själva kan välja skola, behöver de inte välja den skola som ligger närmast. Ett fritt skolval kan också ha betydelse för skolor i socialt utsatta områden som genom en framgångsrik profilering kan locka elever att söka sig dit. En ökad valfrihet inom skolan medför att det blir viktigt för den enskilda skolan att kvaliteten sätts i fokus och att föräldrar har insyn och inflytande.

14. Rätten att välja skola, punkt 16 (v)

av Lennart Gustavsson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Ub310 yrkande 6 och avslår motionerna 2002/03:Sf226 yrkande 23, 2002/03:Sf332 yrkande 12, 2002/03:Ub206 yrkandena 4, 5 och 7, 2002/03:Ub277 yrkande 1, 2002/03:Ub410 yrkande 7 och 2002/03:Ub444 yrkande 21.

Ställningstagande

Var man går i skola är hårt knutet till klassbakgrund och etnisk bakgrund. Det fria skolvalet förstärker den redan rådande segregationen. Jag anser därför att huvudregeln bör vara att eleverna erbjuds plats i grundskolan enligt närhetsprincipen. Föräldrar och elever bör dock ges möjlighet att komma in med alternativa önskemål, som bör tillgodoses så långt det är möjligt. Riksdagen bör hos regeringen begära förslag till sådan ändring i skollagen.

15. Införandet av en nationell skolpeng, punkt 17 (m)

av Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Per Bill (m) och Anna Ibrisagic (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:Ub206 yrkandena 1–3, 2002/03:Ub208 yrkande 4, 2002/03:Ub211 yrkande 5 och 2002/03:N305 yrkande 10 och avslår motion 2002/03:Ub206 yrkande 6.

Ställningstagande

Utbildningen i grundskolan och gymnasieskolan är en nationell angelägenhet. Vi vill införa ett statligt stöd riktat direkt till skolorna, en nationell skolpeng, för att alla skolor skall få resurser på en nationellt jämförbar nivå. En sådan nationell skolpeng bidrar till att ge skolorna – såväl kommunala som fristående – ökad självständighet och frihet att förfoga över de ekonomiska medlen. Den ökar möjligheterna att bevara och utveckla skolor på landsbygden och i glesbygd. Skolpengen tjänar också till att garantera valfrihet för eleverna, oavsett i vilken kommun eller i vilket bostadsområde eleven bor. Vi vill betona att den enskilda elevens behov skall styra skolpengens storlek.

16. Etableringsfrihet inom förskoleverksamheten, punkt 18 (m, fp, kd, c)

av Ulf Nilsson (fp), Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Inger Davidson (kd), Per Bill (m), Ana Maria Narti (fp), Anna Ibrisagic (m) och Håkan Larsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:Sf376 yrkande 4, 2002/03:So250 yrkande 14, 2002/03:Ub261, 2002/03:Ub415 yrkande 6 och 2002/03:A241 yrkande 18.

Ställningstagande

För att öka kvaliteten och mångfalden inom förskoleverksamheten bör etableringsfrihet införas. Alla förskolor som uppfyller i lag fastställda villkor och som arbetar utifrån läroplanen bör få tillstånd för sin verksamhet. De bör också garanteras nödvändiga resurser för att bedriva sin verksamhet. En etableringsfrihet för förskolor bör jämföras med etableringsfriheten för skolor och således innebära en skyldighet för kommunerna att ge bidrag till fristående anordnare av förskoleverksamhet. Tillsynen av att verksamheten bedrivs i enlighet med gällande bestämmelser bör utföras av Skolverket. Vi ser positivt på den förändring av lagstiftningen rörande enskilda förskolor som Skollagskommittén föreslår.

17. Fristående skolor för vuxenutbildning, punkt 19 (m, fp, kd, c)

av Ulf Nilsson (fp), Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Inger Davidson (kd), Per Bill (m), Ana Maria Narti (fp), Anna Ibrisagic (m) och Håkan Larsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Ub416 yrkande 4.

Ställningstagande

Vi förordar att fristående skolor skall ha rätt att bedriva vuxenutbildning. Sådana fristående vuxenutbildningsenheter skall enligt vår uppfattning få etableras enligt samma villkor som gäller för fristående gymnasieskolor. I dag lägger kommunerna ofta ut vuxenutbildningen på entreprenad, vilket är ett steg på vägen mot ökad mångfald, men det är ett system som också har svagheter. Det innebär att kommunen och inte eleven väljer skola.

18. Rätten till skolskjuts för elev i fristående skola, punkt 20 (m, fp, kd, c)

av Ulf Nilsson (fp), Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Inger Davidson (kd), Per Bill (m), Ana Maria Narti (fp), Anna Ibrisagic (m) och Håkan Larsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:Ub416 yrkande 1 och 2002/03:Ub417 yrkande 18 och bifaller delvis motion 2002/03:Ub271.

Ställningstagande

En kommun är inte skyldig att sörja för skolskjuts för elever som väljer en annan skola än den som kommunen annars skulle ha placerat dem i. Elever i fristående skolor är alltså inte berättigade till skolskjuts. Det kan sättas i fråga om det finns en reell valfrihet om valet av en annan skola innebär betydande skolskjutskostnader för den enskilde. Vi anser att bestämmelserna om rätten till skolskjuts bör ses över. Denna uppfattning har också förts fram av Skollagskommittén (SOU 2002:121). Enligt vår mening bör kommunen bekosta skolskjuts även till en fristående skola så länge det inte innebär merkostnader för kommunen, t.ex. genom att kostnaden för busskort är densamma.

19. Inackorderingstillägg till elev i fristående skola, punkt 21 (kd)

av Inger Davidson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 21 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Ub374.

Ställningstagande

Centrala studiestödsnämndens praxis när det gäller inackorderingstillägg för elever som vill gå på fristående skolor innebär en inskränkning i rätten att välja skola. Nämnden beviljar endast inackorderingstillägg om inte motsvarande utbildning finns i hemkommunen eller dess samverkansområde. Denna praxis leder till att enbart elever från välbärgade hem har en reell valfrihet.

Jag anser att den som antas till en fristående skola också skall ha rätt till stöd för inackordering. Ett förslag i denna riktning har lagts fram av Studiehjälpsutredningen (SOU 2003:28).

Särskilda yttranden

Utskottets beredning av ärendet har föranlett följande särskilda yttranden. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i yttrandet.

1. Vinst i fristående skolor, punkt 6 (fp)

Ulf Nilsson (fp) och Ana Maria Narti (fp) anför:

Vi anser att det inte finns behov av någon utredning om begränsning av vinstutdelning i skolor. Enligt en undersökning som den s.k. Fristkommittén gjorde och som redovisades i kommitténs betänkande *Fristående gymnasieskolor – hot eller tillgång?* (SOU 2001:12) går eventuella överskott i fristående skolas verksamhet redan i dag tillbaka till verksamheten. Det verkliga problemet för fristående skolor är att skolorna inte har tillräckliga buffertar för att klara oväntade utgifter eller minskade intäkter.

2. Kompensation för mervärdesskatt, punkt 8 (fp, kd)

Ulf Nilsson (fp), Inger Davidson (kd) och Ana Maria Narti (fp) anför:

Utgångspunkten skall vara att fristående skolor och kommunala skolor skall ha likvärdiga ekonomiska villkor. En komplicerande faktor är att kommunala skolor har avdragsrätt för mervärdesskatt, vilket fristående skolor saknar. I dag är inte kommunens skyldighet att utge kompensation klart formulerad. Vi anser detta förhållande oacceptabelt. Situationen bör snarast ändras, och vi anser därför att denna fråga bör behandlas skyndsamt. Detta kan ske genom att utredningen om översyn av reglerna om reducerade mervärdesskattesatser m.m. (Fi 2002:11, dir. 2002:141) får tilläggsdirektiv att med förtur lägga fram förslag om en ändring eller att frågan utreds i annan ordning och förslag läggs fram snarast. Målsättningen måste vara att skapa likvärdiga ekonomiska villkor mellan olika skolhuvudmän.

3. Införande av individuella program, punkt 9 (m, fp)

Ulf Nilsson (fp), Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Per Bill (m), Ana Maria Narti (fp) och Anna Ibrisagic (m) anför:

Vi har tidigare, bl.a. vid behandlingen våren 2002 av propositionen *Fristående skolor*, framfört vår uppfattning att fristående gymnasieskolor skall ges möjlighet att anordna det individuella programmet. Med hänvisning till att förslag om förändringar av detta program bereds inom Regeringskansliet avstår vi nu från att reservera oss.

4. Undervisningen i konfessionella skolor, punkt 10 (m, fp, kd, c, mp)

Ulf Nilsson (fp), Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Inger Davidson (kd), Per Bill (m), Ana Maria Narti (fp), Anna Ibrisagic (m), Mikaela Valtersson (mp) och Håkan Larsson (c) anför:

Vi anser att Skolverkets tillsyn över alla skolor måste skärpas. Missförhållandena i vissa skolor får dock inte tas till intäkt för att misskreditera en viss kategori av skolor. Samtidigt vill vi understryka den positiva roll som de fristående skolorna spelar i samhället.

5. Undervisningen i konfessionella skolor, punkt 10 (kd)

Inger Davidson (kd) anför:

Kristdemokraterna slår vakt om föräldrars rätt att fritt välja en skola som överensstämmer med önskad pedagogisk, filosofisk eller livsåskådningsmässig inriktning. Detta är helt i överensstämmelse med de internationella konventioner som Sverige åtagit sig att följa. Skolor med konfessionell inriktning är därför ett viktigt inslag i det svenska skolväsendet. Vi välkomnar Skollagskommitténs förslag till förtydliganden i skollagen i detta avseende.

Skolverkets tillsynsverksamhet behöver förstärkas för att alla elever, oavsett vilken huvudman skolan har, skall garanteras en trygg och kompetent undervisningssituation i enlighet med gällande lagstiftning och läroplaner. Missförhållanden som anmäls eller upptäcks i samband med inspektion skall åtgärdas omgående.

6. Viss övrig undervisning, punkt 11 (m, fp, kd, c)

Ulf Nilsson (fp), Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Inger Davidson (kd), Per Bill (m), Ana Maria Narti (fp), Anna Ibrisagic (m) och Håkan Larsson (c) anför:

Vi delar uppfattningen i motion 2002/03:Ub325 yrkande 7 att elever i fristående skolor, i likhet med elever i den kommunala skolan, vid behov skall garanteras undervisning i svenska som andraspråk och också få studiehandledning på sitt modersmål. I avvaktan på beredningen inom Regeringskansliet av Skollagskommitténs förslag (SOU 2002:121), som innebär i huvudsak gemensamma bestämmelser för offentliga och fristående skolor, reserverar vi oss inte till förmån för motionsyrkandet.

7. Införandet av en nationell skolpeng, punkt 17 (fp)

Ulf Nilsson (fp) och Ana Maria Narti (fp) anför:

Ett av den svenska skolans stora problem är att resurser och insatser inte fördelas på ett likvärdigt sätt. Det finns avsevärda skillnader i dag mellan olika kommuner i fråga om hur mycket resurser som satsas på skolan. Vi hänvisar till vad vi framfört om införandet av en nationell skolpeng för att skapa ökad likvärdighet i vår reservation 9 till utskottets betänkande 2002/03:UbU3 *Kvalitetsarbete och planering för skolan*. Vårt förslag om ett nationellt ansvar för skolan genom en nationell skolpeng innebär att tilldelningen av resurser sker på samma sätt över hela landet. Därtill skall en fjärdedel av resurserna öronmärkas till elever med särskilda behov och till skolor i utsatta områden.

8. Etableringsfrihet inom förskoleverksamheten, punkt 18 (mp)

Mikaela Valtersson (mp) anför:

Jag anser i likhet med vad som framförts i motioner att förskolor som uppfyller i lag fastställda villkor och som arbetar utifrån läroplanen bör få tillstånd för sin verksamhet. Kommunerna bör också vara skyldiga att utge bidrag till godkända enskilda förskolor. Jag välkomnar det förslag i denna riktning som lagts fram av Skollagskommittén (SOU 2002:121) och som bereds inom Regeringskansliet.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2002

2002/03:Sk365 av Peter Danielsson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att likvärdiga momsregler för friskolor och kommunala skolor bör införas.

2002/03:L318 av Gustav Fridolin m.fl. (mp):

16. Riksdagen begär att regeringen initierar en översyn av de konfessionella friskolornas sex- och samlevnadsundervisning.

2002/03:Sf226 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att friskolor som inte följer läroplanens mål bör få sina tillstånd indragna.
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att tillåta ett fritt val av skola som ett sätt att motverka segregation.

2002/03:Sf332 av Sten Tolgfors m.fl. (m):

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om möjlighet för alla barn att välja skola.

2002/03:Sf336 av Gudrun Schyman m.fl. (v):

23. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av skollagen enligt vad i motionen anförs om avslag på ansökan från fristående skola.

2002/03:Sf376 av Karin Pilsäter m.fl. (fp):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om större valfrihet och ökad etableringsfrihet i barnomsorgen.

2002/03:So250 av Maud Olofsson m.fl. (c):

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om principer för etableringsfrihet och valfrihet i barnomsorgen.

2002/03:Ub205 av Sten Tolgfors (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inte ett enda barn kommer att gå ur skolan med bättre kunskaper genom att friskolor förbjuds att göra vinst.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att varje friskola självständigt skall kunna besluta om vad ett eventuellt överskott skall användas till.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inget barn skall tvingas gå i en sämre skola för att kommunala skolor skall skyddas från konkurrens.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att endast utbildningens kvalitet och inte skolors huvudman bör spela roll vid bedömningen av skolor.

2002/03:Ub206 av Sten Tolgfors (m):

1. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om en nationellt finansierad och garanterad möjlighet att välja skola för alla barn, i enlighet med vad som anförs i motionen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om de orimliga skillnaderna i elevkostnader mellan landets kommuner.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en nationell skolpeng garanterar barnen att deras skola får tillräckliga resurser för att möta just deras behov.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om det fria skolvalets betydelse för skolan i socialt utsatta områden.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om segregationsproblemen i den kommunala skolan.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skolpengen bör kunna vara delbar mellan olika skolor.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om barns och föräldrars rätt att söka sig till goda skolor och att välja bort dåliga skolor.

2002/03:Ub208 av Sten Tolgfors (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om friskolornas betydelse för utvecklingen av skolans arbetsformer.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om friskolornas betydelse för att utveckla lärarrollen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tillgången till friskolor är bra för barn med särskilda behov.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om dagens regler för finansiering av friskolor.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om momsreglerna för friskolor.

2002/03:Ub211 av Sten Tolgfors (m):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av fritt skolval för att säkerställa landsbygdsskolors överlevnad.

2002/03:Ub229 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skapa likvärdiga villkor för fristående och kommunala skolor.

2002/03:Ub244 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

35. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om underlättande av etablering av fristående gymnasieskolor.
36. Riksdagen beslutar om ändring av 5 kap. 24 § 1 skollagen så att elevens hemkommun blir skyldig att betala ersättning för elevs utbildning i annan kommun också om utbildningen erbjuds av hemkommunen.

2002/03:Ub253 av Carina Hägg (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att granska sex- och samlevnadsundervisningen på konfessionella skolor.

2002/03:Ub261 av Anna Grönlund (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att jämställa etableringsfriheten för förskolor med etableringsfriheten för skolor och sålunda tvinga kommunerna att ge medel även till alternativa förskolor.

2002/03:Ub271 av Tuve Skånberg (kd):

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag som innebär att särskolebarn i friskola får behålla rätten till skolskjuts.

2002/03:Ub277 av Catharina Elmsäter-Svärd (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att bredda begreppet basplacering inom skolområdet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om riksintag för alla gymnasieskolor.

2002/03:Ub279 av Cristina Husmark Pehrsson och Cecilia Widegren (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om likvärdiga förutsättningar när det gäller mervärdesskatt och huvudmannaskap för utbildning.

2002/03:Ub310 av Lennart Gustavsson m.fl. (v):

1. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av skollagen enligt vad i motionen anförs om avslag på ansökan om etablering av fristående skolor.
2. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av skollagen enligt vad i motionen anförs om avgift för provning.
3. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av skollagen enligt vad i motionen anförs om skolpliktskostnader.
4. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av skollagen enligt vad i motionen anförs om uppföljning och utvärdering.
5. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av skollagen enligt vad i motionen anförs om betygssättningen.
6. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av skollagen enligt vad i motionen anförs om närhetsprincipen.
7. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av skollagen enligt vad i motionen anförs om insyn.
8. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av skollagen enligt vad i motionen anförs om vinst.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att ge Skolverket i uppdrag att göra en översyn enligt vad som anförs i motionen om konfessionella skolor.

2002/03:Ub325 av Birgitta Ohlsson (fp):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om samma regler i förordning alternativt lag för fristående skolor som för kommunala när det gäller undervisning i svenska som andraspråk och studiehandledning.

2002/03:Ub374 av Mikael Oscarsson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en översyn av CSN:s praxis när det gäller inackorderingstillägg för elever som vill gå på fristående gymnasieskolor.

2002/03:Ub410 av Gunilla Carlsson i Tyresö m.fl. (m):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om information till medborgarna om valfriheten inom utbildningsväsendet.

2002/03:Ub415 av Inger Davidson m.fl. (kd):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa etableringsfrihet för förskolor.

2002/03:Ub416 av Inger Davidson m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kommuner skall bekosta skolskjuts även till fristående skolor så länge det inte innebär en merkostnad för kommunen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att uppföljning och utvärdering av fristående skolor skall utföras av Skolverket, men att fristående skolor skall erbjudas att delta i kommunens uppföljnings- och utvärderingssystem.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om fristående gymnasiers rätt att starta individuella program.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om fristående skolors rätt att bedriva vuxenutbildning.

2002/03:Ub417 av Alf Svensson m.fl. (kd):

18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kommuner skall bekosta skolskjuts till fristående skolor så länge det inte innebär merkostnader för kommunen.

2002/03:Ub429 av Sofia Larsen m.fl. (c):

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att ge fristående skolor möjlighet att ta emot elever i behov av särskilt stöd på samma villkor som en kommunal skola.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om möjligheten att inrätta individuella program vid fristående gymnasieskolor.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att lägga in en kontrollstation för att se om förändringarna med behörighetskrav på lärare i fristående skolor fungerar som det var tänkt.

2002/03:Ub444 av Torsten Lindström m.fl. (kd):

21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att rätten att välja skola skall vara grundläggande och att friskolor skall ha samma ersättning som offentliga skolor.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att elever ges valfrihet att söka gymnasieprogram eller enskilda kurser utanför sin hemkommun.

*2002/03:Ub511 av Göran Norlander och Kerstin Kristiansson
Karlstedt (s):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om riksrekryterande gymnasieutbildningar och fristående gymnasieskolor.

2002/03:Ub526 av Håkan Juholt (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skolans organisation.

2002/03:N305 av Marietta de Pourbaix-Lundin m.fl. (m):

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att stärka valfriheten i skolan, barnomsorgen och vården.

2002/03:A241 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om etableringsfrihet inom barnomsorgen.